

INTERCOOPERACIÓ I POLS COOPERATIUS PER A LA VERTEBRACIÓ DEL TERRITORI

Estudi per a l'impuls d'ecosistemes d'intercooperació i pols cooperatius arrelats a Alacant, Castelló i València a través de l'estructura territorial de FEVECTA

Edició digital

València, novembre 2023

© dels textos: els autors i les autores

Promou

FEVECTA

Finança

Generalitat Valenciana

Recerca i redacció

El Rogle coop.v.

La Dula coop.v.

Crearqció coop.v.

Suport treball de camp

Transversal coop.v.

Carpe estudio coop.v.

Disseny i maquetació

Joanrojeski estudi creatiu coop.v.

Agraïments

A totes les cooperatives participants: Genion, Makinacción, Nudo Brands, Impulso cooperativo, MQR, Ecoevent, Aire Libre, La Puput, Voravia, Planifica, Escola l'Om, La Plana, Bamando Turismo, Nova Gestió, Collegi Santa Maria, Equip Electrònics, Makea tu vida, Granissat, Barret films, Fent Estudi, Massa Salvatge, AKOE, Grupo Lex, Xicoteta energia i SERCOVAL.

1. INTRODUCCIÓ	4
2. METODOLOGIA	7
2.1. Àmbit d'estudi	
2.2. Tècniques d'investigació	
3. MARC CONCEPTUAL	14
3.1. Els valors de l'economia social	
3.2. La intercooperació i els pols cooperatius	
4. APROXIMACIÓ QUANTITATIVA A LA MOSTRA D'ESTUDI	24
4.1. Perfil de les cooperatives	
4.2. Volum i tipus de treball	
4.3. Volum d'ingressos	
4.4. Quantificació de la intercooperació	
4.5. Idees clau	
5. PRÀCTIQUES D'INTERCOOPERACIÓ IDENTIFICADES AL TERRITORI	35
5.1. Marc general d'intercooperació	
5.2. Pràctiques de convivència i suport	
5.3. Pràctiques de consum	
5.4. Pràctiques d'oferta	
5.5. Pràctiques d'incidència i foment de l'ESS	
5.6. Altres pràctiques de col·laboració	
5.7. Elements transversals a les pràctiques d'intercooperació	
6. INFORMES TERRITORIALS	50
6.1. Alacant: espais d'intercooperació consolidats i amb lideratges	
6.2. Castelló: un teixit reduït que comença a articular-se	
6.3. València: entre les experiències històriques i l'emergència de noves xarxes	
7. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	80
7.1. Conclusions de l'estudi	
7.2. Recomanacions cap al desenvolupament de territoris cooperatius	

1. INTRODUCCIÓ

Les Cooperatives de Treball Associat (CTA) són la fórmula cooperativa que més ha crescut en els últims anys en la Comunitat Valenciana, distribuint-se per les tres províncies amb 698 entitats a Alacant, 188 a Castelló i 991 a València. Amb aquest desplegament de la fórmula cooperativa com a punt de partida, es detecta el repte per part de la Federació Valenciana d'Empreses Cooperatives de Treball Associat (FEVECTA) d'estudiar la predisposició del context a establir relacions d'intercooperació i, en concret, la capacitat de les ciutats principals de cada província per a acollir estructures de pols cooperatius com a nodes d'intercooperació.

Als tres territoris s'identifiquen, per part de FEVECTA, estructures formals i informals de col·laboració entre cooperatives que articulen el teixit més actiu i compromés amb els seus principis i valors. Aquest estudi pretén analitzar la situació actual per a poder generar conclusions i recomanacions arrelades que permeten continuar avançant cap a l'enfortiment de les estructures d'intercooperació.

Actualment, FEVECTA compta amb quatre seus territorials (Alacant, Castelló, València i Xàtiva) que, amb diferents recursos tècnics i una coordinació entre elles, actuen com a espais de referència. Aquest estudi pretén, mitjançant el treball de camp i la reflexió sobre les pràctiques d'intercooperació, identificar ferramentes per a reforçar i adaptar l'estructura interna de la Federació per a afavorir, impulsar i acollir entorns d'intercooperació. Es centra en les ciutats d'Alacant, Castelló i València pel volum de cooperatives existents i la maduració de les pràctiques d'intercooperació detectades.

El treball de camp d'aquest estudi s'ha realitzat amb cooperatives federades i agrupacions d'aquestes detectades com a agents actius i amb interès en la intercooperació. Aquesta aproximació respon a la voluntat d'identificar i posar en valor les bones pràctiques existents, per tal de visibilitzar un punt de partida arrelat al territori i a les entitats actives que formen part de FEVECTA. No es tracta doncs d'una radiografia exhaustiva de l'estat de la intercooperació en la Comunitat

Valenciana, sinó més aviat d'una aproximació a bones pràctiques i experiències referents de les quals extraure aprenentatges. Encara queda molt per fer perquè les pràctiques d'intercooperació s'estenguen entre totes les cooperatives federades. No obstant això, l'equip redactor ha considerat que visibilitzar i valorar el que hi ha és un punt de partida desitjable per a poder continuar enfortint, estenent i ampliant les dinàmiques d'intercooperació.

Amb aquests objectius, s'ha realitzat una aproximació teòrica a l'economia social i els pols cooperatius, una aproximació quantitativa, entrevistes en profunditat a cooperatives i grups d'intercooperació, una sistematització de les pràctiques d'intercooperació detectades, una anàlisi de les particularitats i potencialitats de cada territori i, finalment, s'arrepleguen una sèrie de conclusions i recomanacions per implementar-les.

L'estudi ha sigut elaborat per tres cooperatives federades situades a la ciutat de València (Crearqció Coop. V., La Dula Coop. V., El Rogle Coop. V.) amb el suport de dues cooperatives més per al treball de camp (Transversal Coop. V. a Castelló i Carpe Estudio Coop. V. a València). El disseny i maquetació del document ha sigut realitzat per la cooperativa Joan Rojasqui Coop. V., situada a València i Castelló. Les cooperatives localitzades a València que han participat en l'elaboració de l'estudi formen part del grup d'intercooperació Tanda que, amb una trajectòria de tres anys, es troba consolidant la seua estructura i definint les seues pràctiques d'intercooperació. Aquest encàrrec surt de l'interés per part de Tanda i de FEVECTA de definir ferramentes per al foment de xarxes i estructures d'intercooperació, especialment, de pols cooperatius.

2. METODOLOGIA

Aquest estudi s'ha realitzat amb una metodologia híbrida, que combina les tècniques de recerca quantitativa, amb les ferramentes de la investigació social qualitativa i les eines de la investigació acció participació (IAP). En primer lloc, aco-tem l'àmbit d'estudi en el qual s'ha centrat el projecte, tant en un sentit geogràfic com del tipus d'organitzacions amb les quals s'ha treballat. En segon lloc, detallem les diferents tècniques de recerca emprades, així com els perfils de les diferents cooperatives que han participat al llarg del procés.

2. 1. ÀMBIT D'ESTUDI

L'anàlisi se centra en el **món cooperatiu valencià**, amb una mirada especialment atenta a les tres capitals de província: Alacant, Castelló i València. Aquestes tres ciutats són importants nuclis de població i pols d'activitat de diferents sectors econòmics, motiu pel qual acullen també a un nombre important de cooperatives i experiències innovadores d'intercooperació.

La majoria de les cooperatives i grups d'intercooperació entrevistats es troben en les **tres capitals de província** i les seues àrees metropolitanes. Alhora, l'estudi s'ha desenvolupat amb una mirada atenta a les desigualtats territorials, incloent-hi **experiències presents en altres indrets del territori valencià**. En particular, destaca la zona del Vinalopó, on s'ha identificat ecosistema de cooperatives i experiències de col·laboracions empresarials rellevant per a l'objecte d'estudi.

El món cooperatiu valencià és molt ampli, dinàmic i divers. El País Valencià compta amb més de 1.800 CTA, de les quals més de 607 són sòcies de FEVECTA, amb 77 cooperatives a la província de Castelló, 142 a Alacant i 388 a València. Cal remarcar, que aquest projecte no pretén oferir una radiografia exhaustiva del cooperativisme i la intercooperació al territori valencià, sinó més aviat una **aproximació exploratòria** que done algunes claus per a continuar treballant. Es tracta, per tant, d'un primer estudi que pot continuar completant-se i enriquint-se en un futur.

Per últim, l'àmbit de l'economia social també representa un ecosistema ampli i divers, dins del qual trobem **CTA però també altres formes organitzatives com cooperatives d'altres tipus, associacions, entitats socials, ONGs, etc.** Tot i que s'ha centrat en concret en les pràctiques i xarxes d'intercooperació, no s'ha perdut de vista que les cooperatives col·laboren i teixeixen aliances amb altres organitzacions i agents amb les quals comparteixen principis, valors i objectius.

2. 2. TÈCNIQUES D'INVESTIGACIÓ

A. Revisió teòrica sobre intercooperació i pols cooperatius

En primer lloc, s'ha realitzat una revisió de marcs teòrics i bones pràctiques en els àmbits de l'economia social, la intercooperació i els pols cooperatius. Aquesta revisió ha servit per a identificar una sèrie de principis clau que vertebrin el món cooperatiu i de l'ESS, així com per a conèixer diferents referents de xarxes i pols d'intercooperació en altres territoris a escala estatal i europea.

B. Taller d'identificació d'agents al territori valencià

S'ha realitzat una sessió participada de treball amb l'objectiu d'elaborar un mapa de cooperatives i grups d'intercooperació formals i informals existents al llarg del territori valencià, el que ha servit de base per a les posteriors fases del treball de camp.

En concret, com es detalla en la següent taula, va participar en la sessió personal tècnic de FEVECTA i de les seues seues territorials, diverses cooperatives de referència de cada un dels territoris i l'equip de coordinació del treball.

TERRITORI	AGENT
Alacant	Tècnic territorial de FEVECTA
	Cooperativa de referència
Castelló	Tècnic territorial de FEVECTA
	Cooperativa de referència
València	Directora de FEVECTA
	Tècnic de desenvolupament empresarial i projectes de FEVECTA
	2 cooperatives de referència

Aquesta sessió s'ha dut a terme seguint la tècnica del sociograma, la qual ha permés treballar de forma participada en la identificació dels actors clau. A més, ha servit per a analitzar de forma col·lectiva la capacitat d'incidència dels diferents agents, el grau d'afinitat amb els grups d'intercooperació i les relacions existents entre elles.

Com a resultat, s'han identificat al voltant de 60 cooperatives, diferents xarxes/grups d'intercooperació i altres agents significatius. S'ha buscat abastar una diversitat de cooperatives en termes de territori, dimensió, sector, antiguitat, etc., així com grups cooperatius formals o

informals ja existents. Com s'ha explicat prèviament, aquest no pretén ser un mapa exhaustiu del cooperativisme en el territori valencià, sinó més aviat una primera aproximació exploratòria a alguns dels agents amb experiència i/o interès en la intercooperació.

C. Entrevistes en profunditat a cooperatives i grups d'intercooperació

A partir del mapa anterior, s'ha seleccionat a les cooperatives i xarxes d'intercooperació de major interès per a la realització d'entrevistes en profunditat, amb l'objectiu de conèixer amb major detall les seues pràctiques d'intercooperació i la seua predisposició cap a la proposta dels pols cooperatius.

S'han seleccionat aquelles cooperatives que tenen experiències més rellevants d'intercooperació, una posició de lideratge en el sector o territori i/o una major predisposició a involucrar-se en xarxes d'intercooperació. A més, s'ha buscat entrevistar a cooperatives dels tres territoris, així com de sectors professionals diversos. Per tal de concretar la selecció i el procés de contactació, s'ha realitzat una conversa exploratòria amb una cooperativa clau de cada territori, triades pel seu coneixement del context i de l'àmbit cooperatiu.

En concret, s'ha entrevistat a un total de 31 cooperatives (7 d'Alacant, 11 de Castelló i 13 de València), mitjançant 15 entrevistes individuals (amb una única cooperativa) i 3 de forma grupal (diverses cooperatives que formen part d'un grup o xarxa cooperativa). En aquestes entrevistes s'han abordat tres blocs temàtics: 1) trajectòria i valors de la cooperativa o el grup, 2) experiències prèvies d'intercooperació, 3) interès i percepcions sobre la intercooperació i els pols cooperatius¹.

1. AL LLARG DEL DOCUMENT S'INCLOUEN ALGUNS FRAGMENTES LITERALS DE LES ENTREVISTES QUE SERVEIXEN PER A IL·LUSTRAR ALGUNES DE LES QÜESTIONS ABORDADES. PER TAL DE MANTINDRE L'ANONIMAT DE LES PERSONES ENTREVISTADES LES CITES APAREIXEN SENSE REFERENCIAR.

2. LA DIMENSIÓ ES MESURA EN JORNADES LABORALS A TEMPS COMPLET. EN AQUELLES MARCADES EN CURSIVA L'INFORMACIÓ S'HA ESTRET DE LES ENTREVISTES EN LLOC DE LES ENQUESTES QUANTITATIVES.

3. ELS SECTORS SÓN ELS AUTOREFERENCIATS PER LES COOPERATIVES EN L'ENQUESTA QUANTITATIVA.

COOPERATIVA	TERRITORI	TIPUS D'ENTREVISTA	DIMENSIÓ ²	SECTOR/S ³	ANY DE CONSTITUCIÓ
Genion	Alacant	Grupal: TerretUp	de 5 a 9	Suport a l'emprenedoria	2019
Makinacció	Alacant		de 5 a 9	Comunicació, creativitat, transmèdia	2015
Nudo Brands	Alacant		de 1 a 4	Branding i disseny estratègic	2021
Impulso	Alacant	Individual	de 40 a 79	Promoció cooperativisme de treball	2016
MQR	Alacant	Individual	de 5 a 9	Radiodifusió, publicitat, hostaleria	2013
Ecoevent	Alacant	Individual	de 1 a 4	Sostenibilitat, esdeveniments, cultura	2017
Aire Libre	Alacant	Individual	de 40 a 79	Ensenyament	1976

COOPERATIVA	TERRITORI	TIPUS D'ENTREVISTA	DIMENSIÓ ²	SECTOR/S ³	ANY DE CONSTITUCIÓ	
Transversal	Castelló	Grupal: Xarxa cooperativa sense nom	de 5 a 9	Dinamització, participació, informàtica	2016	
La Puput	Castelló		de 1 a 4	Disseny gràfic, comunicació	2018	
Voravia	Castelló		de 1 a 4	Arquitectura	2018	
Joan Rojeski	Castelló		de 5 a 9	Disseny, progr. web, comunicació	2011	
Planifica	Castelló	Individual	de 5 a 9	Enginyeria, arquitectura, urbanisme	2016	
Escola l'Om	Castelló	Individual	de 5 a 9	Ensenyament	2016	
La Plana	Castelló	Individual	de 40 a 79	Educació i inclusió	1976	
Bambando Turismo	Castelló	Individual	de 1 a 4	Turisme	2018	
Nova Gestió	Castelló	Individual	de 5 a 9	Assessoria empresarial	1992	
Collegi Santa Maria	Castelló	Individual	de 20 a 39	Ensenyament	1982	
Equip electrònics	Castelló	Individual	de 1 a 4	Hardware i microelectrònica	2020	
Makea tu vida	València	Grupal: Tanda	de 1 a 4	Disseny, prototipat i fabricació	2008 ⁴	
Granissat	València		de 5 a 9	Comunicació, disseny	2017	
Barret	València		de 5 a 9	Audiovisual, documental cinematogr.	2015	
Crearqció	València		de 5 a 9	Arquitectura i urbanisme	2016	
La Dula	València		de 1 a 4	Investigació i ciències socials	2021	
Fent Estudi	València		de 1 a 4	Arquitectura, disseny, participació	2016	
El Rogle	València		de 10 a 19	Advocacia, recerca, mediació	2016	
Carpe	València		de 1 a 4	Urbanisme, arquitectura, participació	2018	
Massa Salvatge ⁵	València		de 1 a 4	Art, educació, pedagogies	2021	
AKOE	València		Individual	de 1 a 4	Educació	2005
Grupo Lex	València		Individual	de 5 a 9	Serveis multidisciplinars per a empreses	1998
Xicoteta Energia	València		Individual	de 5 a 9	Enginyeria energètica; instal·ladora fotovoltaica	2019
SERCOVAL	València		Individual	més de 80	Serveis socials	1979

4. MAKEA ES CONSTITUEIX COM A ASSOCIACIÓ EN 2008. PERÒ EN 2022 SE TRANSFORMEN EN LA COOPERATIVA MAKEA TU VIDA.

5. NO VA PODER PARTICIPAR EN LA ENTREVISTA GRUPAL PER INCOMPATIBILITAT D'AGENDA.

D. Enquesta quantitativa

Complementàriament amb les pràctiques qualitatives descrites, es va dissenyar i realitzar una breu enquesta dirigida a mesurar, de forma quantitativa, alguns aspectes de la intercooperació de les entitats entrevistades.

La mostra triada, per tant, va coincidir amb la de les entrevistes. Així, el qüestionari es va enviar a les 31 cooperatives que, com s'ha dit, eren considerades agents clau de la intercooperació en el context valencià i, en conseqüència, resultava interessant poder obtenir d'elles més informació de tipus quantitatiu. D'aquestes 31, en van respondre 29.

El qüestionari es va dissenyar per resultar breu i senzill de respondre. Concretament, contemplava els següents blocs temàtics:

- **Perfil bàsic de l'entitat:** sector, any de constitució, àmbit territorial.
- **Volum de treball:** quantitat de persones que treballaven en la cooperativa, en diferents anys, fórmules laborals relacionades.
- **Dades econòmiques:** ingressos aproximats de la cooperativa en diferents anys.
- **Quantificació de la intercooperació:** preguntes relatives a les relacions econòmiques que es té amb altres cooperatives o entitats de l'economia social.

E. Sessions grupals per identificar experiències i orientar recomanacions

Per una banda, s'ha realitzat una sessió de devolució intermèdia de resultats amb personal tècnic i directiu de FEVECTA, amb l'objectiu d'orientar l'apartat de conclusions i recomanacions.

Per altra banda, s'ha desenvolupat una sessió de treball amb cooperatives i xarxes coordinadores d'altres territoris de l'Estat (Catalunya i Balears), amb l'objectiu de conèixer experiències referents i bones pràctiques que han resultat exitoses en altres contextos. En concret, durant aquesta sessió s'han presentat els resultats preliminars de l'estudi, s'han compartit processos i projectes desenvolupats en altres territoris i s'han debatut conjuntament possibles recomanacions.

F. Sessions de devolució de resultats

Després de l'anàlisi de tota la informació obtinguda i de la redacció de l'informe de resultats es preveu la realització de sessions de devolució en els diferents territoris. Aquestes devolucions s'orientaran tant a les cooperatives participants en l'estudi com a altres interessades en la temàtica. Es dissenyaran orientades a satisfer l'objectiu d'establir línies de treball i d'interés comú, generant aliances entre els diversos actors implicats que puguin contribuir a la consolidació en un futur de diferents pols cooperatius.

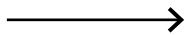
3. MARC CONCEPTUAL

Al present informe es pretén sistematitzar les diferents pràctiques d'intercooperació observades entre les entitats cooperatives d'economia social i la seua relació amb l'estructura territorial de FEVECTA. Això requereix, en primer lloc, de la definició dels conceptes claus que seran transversals a tot el document.

Aquest apartat s'estructura en els dos marcs centrals de l'estudi. En primer lloc, es tracta el model d'economia social. En segon lloc, el d'intercooperació com una expressió del primer i, més concretament, s'aprofundeix en les estructures d'intercooperació de pols cooperatius. Ambdós epígrafs s'inicien amb una conceptualització bàsica i, després, es fa una aproximació a les principals discussions o matisos trobats a la bibliografia analitzada.

3. 1. ELS VALORS DE L'ECONOMIA SOCIAL

CONCEPTES BÀSICS

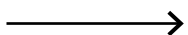
Economia social i solidària. Conjunt de pràctiques socioeconòmiques formals o informals, col·lectives però també individuals, que prioritzen la satisfacció de les necessitats i les aspiracions dels seus membres i/o d'altres persones per damunt del lucre. De gestió democràtica. Són independents respecte a qualsevol entitat pública i privada. Actuen orientades pel compromís amb la comunitat i desenvolupen pràctiques de reciprocitat¹.

1. NO VA PODER PARTICIPAR EN LA ENTREVISTA GRUPAL PER INCOMPATIBILITAT D'AGENDA.

2.IDEM

Cooperatives. Empreses de propietat col·lectiva i gestió democràtica per satisfer en comú necessitats humanes. Mogudes per interessos que van més enllà del benefici econòmic.²

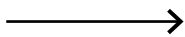
Economia substantiva. L'anàlisi de l'economia com les formes humanes d'adaptació a l'entorn que no circumscriu les relacions econòmiques sota, únicament, criteris de maximització del lucre. Les pràctiques d'economia social i d'intercooperació passen per les tres formes de relacions econòmiques existents (reciprocitat, redistribució i intercanvi):

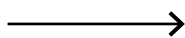
Relacions econòmiques de reciprocitat. El comportament econòmic recíproc suposa corresponsabilitat. És l'acte de correspondre; l'intercanvi entre iguals socials.³ Per a instituir-se dins dels processos econòmics, més enllà dels comportaments individualment analitzats, requereixen agrupacions organitzades de simetria múltiple.⁴ Com més intensos siguen els lligams de la comunitat circumdant a aquestes, més es generalitzen aquest tipus de relacions. El parentiu o el veïnatge són agrupacions estables comuns.

3. KOTTAK, CONRAD (2019). INTRODUCCIÓN A LA ANTHROPOLOGÍA CULTURAL. ESPEJO PARA LA HUMANIDAD. ED MCGRAW-HILL, 11ª EDICIÓN, MADRID.

4. POLANYI, KARL (1957). THE ECONOMY AS INSTITUTED PROCESS. EN K. POLANYI, C. W. ARENSBERGH, H. W. PEARSON (EDS.), TRADE AND MARKET IN THE EARLY ENMPIRES, NEW YORK.

Relacions econòmiques de redistribució. Es tracta de posar la producció en comú i, des d'un punt central, redistribuir-lo de manera igualitària. Requereix, així, certa jerarquia recolzada per algun tipus de juridificació, com ara la llei, el costum o l'acord. El cooperativisme, com a estructura econòmica, és redistribució.

Relacions econòmiques d'intercanvi. És el moviment d'anada i tornada d'objectes o béns en un sentit o altre. Per a integrar-se com a model econòmic social cal un mercat que genere els preus. És font del model actual i escenari obligatori per a tot agent econòmic.

A. L'economia social

Definir l'economia social no es pot centrar únicament a explicar el seu impacte des d'un punt de vista de l'economia formal. És a dir, l'economia social no es pot llegir només des de la seua aportació a les dades macroeconòmiques (aportació al PIB, quantitat de treballadores o facturacions totals). En canvi, s'ha de dur a terme una anàlisi que compatibilitze aquesta amb l'observació dels valors que la mobilitzen i l'impacte social que la seua activitat produeix.

Així, atendre a un enfocament substantiu de l'economia, i no merament formal, és crucial per a l'estudi de l'economia social i les seues pràctiques d'intercooperació. Ho és perquè l'impacte social que generen cap als seus treballadors i treballadores i, també, cap a la societat, resulten elements essencials de la seua activitat. Per açò, cal eixamplar el marc conceptual tradicional de l'economia política i observar més enllà de les formes d'intercanvi institucionalitzades pel mercat. Relacions de reciprocitat, de redistribució o altres qüestions com ara l'enfocament

comunitari dels agents d'economia social esdevenen, també, claus d'aquesta anàlisi.

Si bé el concepte d'economia social s'ha utilitzat en la literatura econòmica des del segle XIX, és a partir de la dècada dels 70 quan es popularitza. La seua gènesi s'ha de considerar tant en l'acció d'agrupacions de treballadors/es que pretenien dotar-se de mitjans de producció propis, sense mediació "del capital" per millorar les seues condicions de vida, com en experiències promogudes per entitats de caritat.

L'economia social s'ha identificat, encara que no només, amb la figura del cooperativisme. Aquesta ha tingut una important implantació a l'Estat espanyol des del segle XIX. A la Llei de cooperatives de 1931 es definien posant èmfasi en les relacions organitzatives i econòmiques democràtiques que les hauran de regir:

"Se entenderá por Sociedad Cooperativa, Sindicato Agrícola o Mutualidad a efectos de esta ley, la asociación de personas naturales o jurídicas que se proponen mejorar la situación económica y social de sus componentes, estableciendo una comunidad voluntaria en la que el servicio mutuo y la colaboración pecuniaria de todos los miembros permitan realizar la función que se propone: trabajo, provisión, seguro o cualquier otra finalidad que tienda a mejorar las relaciones humanas, a poner los intereses colectivos por encima de toda idea de beneficio particular y a suprimir todo lucro entre sus asociados y entre estos y la sociedad respectiva".

A partir d'aquest fil històric, el concepte d'economia social ha anat omplint-se com un espai de salvaguarda de les dimensions igualitàries, democràtiques i comunitàries de l'economia. En interpretacions més actuals, com per exemple la que fa Monzón⁵ es continua posant l'accent en la dimensió democràtica i s'amplia a una igualitària. Però altres autors/es, com ara Sunyer⁶ o institucions com l'Aliança Cooperativa Internacional, amplien aquesta visió a una branca d'interés general i comunitari, donant-li importància a la "producció de serveis i béns socialment útils".

La intensitat d'aquesta triple dimensió varia així en privilegiar-se, a vegades, la part democràtica sobre la igualitària i, sobretot, sobre la de l'interés comunitari. Es pot veure si es comparen els principis que configuren l'economia social segons l'Avantprojecte de la Llei de Cooperatives (precursora de la Llei de Cooperatives de 2011); la mateixa Llei de Cooperatives de 2011; i els principis aprovats per l'Aliança Cooperativa Internacional:

5. MONZÓN, J.L. (DIR) (2009). INFORME PARA LA ELABORACIÓN DE UNA LEY DE FOMENTO DE LA ECONOMÍA SOCIAL EN ESPAÑA, MADRID: MINISTERIO DE TRABAJO E INMIGRACIÓN.

6. SUNYER, R. (2020). ESTRATEGIAS PARA UNA ECONOMÍA CIUDADANA. UOC.

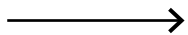
VALORS COOPERATIUS	AVANTPROJECTE (ART. 3)	LLEI 2011 (ART. 4)	ALIANZA COOPERATIVA INTERNACIONAL
Democràcia econòmica - igualtat	La persona i l'objectiu social prevalen sobre el capital	Aplicació dels resultats obtinguts de l'activitat econòmica principalment en funció del treball aportat i servei o activitat realitzada per les sòcies i socis o pels seus membres i, si és el cas, a la fi social objecte de l'entitat.	Participació econòmica dels socis
Democràcia interna	Adhesió voluntària i oberta		Adhesió voluntària i oberta
Democràcia interna	Govern democràtic	Primacia de les persones i de la fi social sobre el capital, que es concreta en gestió autònoma i transparent, democràtica i participativa, que porta a prioritzar la presa de decisions més en funció de les persones i les seues aportacions de treball i serveis presats a l'entitat o en funció de la fi social, que en relació a les seues aportacions al capital social.	Gestió democràtica per part dels socis
Interès per la Comunitat	Combinació dels interessos dels usuaris, membres i l'interès general, reforçat per un fort ancoratge territorial		Interès per la comunitat
Interès per la comunitat	Defensa i posada en pràctica dels principis de responsabilitat i solidaritat	Promoció de la solidaritat interna i amb la societat que afavorisca el compromís amb el desenvolupament local, la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, la cohesió social, la inserció de persones en risc d'exclusió social, la generació d'ocupació estable i de qualitat, la conciliació de la vida personal, familiar i laboral i la sostenibilitat.	
Intercooperació			Cooperació entre cooperatives
Democràcia i econòmica	Autonomia en la gestió i independència respecte als poders públics	Independència respecte als poders públics.	Autonomia i independència
Democràcia econòmica i interès per la comunitat	Assignació de la part essencial dels excedents en favor d'objectius de desenvolupament sostenible, d'interès per als membres i la societat en el seu conjunt		
Democràcia interna			Educació, formació i informació

A banda d'això, la literatura acadèmica ha singularitzat algunes pràctiques de les quals es donen dins de l'economia social i les ha identificat amb l'adjectiu "solidàries". Per a Monzón i Chaves⁷ serien aquelles amb l'objectiu de produir béns i serveis socials o preferents per als seus membres o per a la societat. És a dir, per a aquests l'economia social i solidària (ESS) seria la que integra el vessant comunitari que altres identifiquen amb la definició bàsica d'economia social.

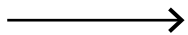
7. MONZÓN, J.L. Y CHAVES, R. (2012). EESC/ CIRIEC. LA ECONOMÍA SOCIAL EN LA UNIÓN EUROPEA. BRUSELAS: COMITÉ ECONÓMICO Y SOCIAL EUROPEO.

Altres⁸ van més enllà i identifiquen l'apel·latiu "solidari" amb l'interés directe per "la transformació social" de les entitats i el desenvolupament de les relacions recíproques, posant l'accent, així, en la capacitat de potenciar les relacions responsables amb l'entorn.

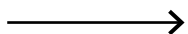
ELS VALORS CLAU DE L'ECONOMIA SOCIAL PER A LA INTERCOOPERACIÓ

Democràcia econòmica. Fa referència a un doble vessant. Per una banda, en relació amb la presa de decisions de les entitats d'Economia Social. Tant als processos de gestió i organització interna com en el que fa als estratègics. I per altra, en relació amb un igualitarista on les remuneracions són equitatives en funció del treball aportat, amb independència de consideracions relatives al capital.

Interés per la comunitat. Les entitats més proclius a la intercooperació són aquelles que generen productes o serveis orientats al benefici social i que, a més, són arrelades al territori on desenvolupen la seua activitat. És a dir, aquelles que generen relacions econòmiques d'interés i que recauen sobre la comunitat.

Reciprocitat. Fomentar les xarxes i els mercats socials són pràctiques per a les quals es requereix, necessàriament, la intercooperació.

En suma, es veu com la literatura acadèmica ha caracteritzat l'economia social amb certa diversitat, però, sempre, sota un criteri bàsic i fonamental què és el de la democràcia com a principi insubstituïble, tant econòmica com organitzativa.

A partir d'aquest pilar s'han observat altres què, a més, poden ser constitutius de dinàmiques d'intercooperació per part imminent a ells. El valor de l'impacte social o comunitari i el foment de les relacions econòmiques recíproques.

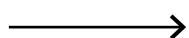
Quant al primer, l'aspecte comunitari es veu a l'enfocament de l'acció econòmica cap a l'interés comú, materialitzant-se aquest en la comunitat on es desenvolupa la seua acció. És a dir, en la generació de productes o serveis amb impacte social positiu i localitzat. És per això que, eixa acció requereix contacte directe amb la resta d'agents locals i així la intercooperació esdevé una eina fonamental.

8. SINGER, P. (1997). ECONOMIA SOLIDARIA: GERAÇÃO DE RENDA E ALTERNATIVA AO LIBERALISMO, REVISTA PROPOSTA, NO 72, P. 5-13; TRIADÚ, J. (2015) "ENTREVISTA A ESTER VIDAL: LES COOPERATIVES HAN DE SER CAPACES D'ORGANITZAR-SE INTERNAMENT D'UN ALTRA MANERA", EN WWW.ELECTRIC.CAT .

El segon, el foment de la reciprocitat com a forma econòmica pròpia de l'economia social, és eminentment una fórmula específica de les pràctiques d'intercooperació. Vol dir que la reciprocitat és immanent a la mateixa intercooperació. És una de les seues formes.

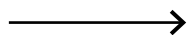
3. 2. LA INTERCOOPERACIÓ I ELS POLS COOPERATIUS

CONCEPTES BÀSICS

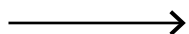
Intercooperació. Accions de cooperació que duen a terme les cooperatives i altres entitats de l'economia social i solidària per a sobreviure, créixer i transformar el sistema dominant. Existeixen relacions d'intercooperació la finalitat principal de les quals és econòmica (millorar la posició en el mercat de les entitats que intercooperen), social (ajudar-se les unes a les altres, com a pràctica dels valors cooperatius de solidaritat i reciprocitat) o política (defensar els interessos col·lectius de les entitats i augmentar la incidència social cap a la comunitat).⁹

9. DEFINICIÓ FETA A PARTIR DE LA BIBLIOGRAFIA ANALITZADA. ESPECIALMENT DEL GLOSARI REALITZAT PER LA "RED DE POLOS COOPERATIVOS". [HTTPS://POLOS-COOPERATIVOS.COOP/GLOSARIO/](https://polos-cooperativos.coop/glosario/)

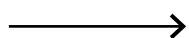

Teixit cooperatiu. Conjunt d'entitats cooperatives que duen a terme la seua activitat en una localització geogràfica determinada amb trets i valors proclius a la intercooperació.

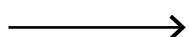
10. DEFINICIÓ EXTRETA DEL DECRET LEGISLATIU 2/2015, DE 15 DE MAIG, DE CONSELL, PEL QUAL APROVA EL TEXT REFÓS DE LA LLEI DE COOPERATIVES DE LA COMUNITAT VALENCIANA.

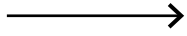
Xarxa cooperativa. Conjunt d'entitats cooperatives que intercooperen per compartir interessos específics o valors.

Grup cooperatiu. "Conjunt format per diverses entitats cooperatives, siga quina siga la seua classe, i l'entitat capçalera de grup, que exercita facultats o emet instruccions de compliment obligatori per a les cooperatives agrupades, de manera que es produeix una unanimitat de decisió en l'àmbit de les dites facultats"¹⁰.

Ecosistema cooperatiu. Conjunt d'entitats, majoritàriament cooperatives, sota una dinàmica territorial compartida, amb interessos i principis compartits que desenvolupen dinàmiques d'intercooperació estables amb una estructura flexible, i una participació i implicació poc formalitzada.

Ateneu cooperatiu. Iniciativa concebuda com espai de trobada, coordinació, aprenentatge, discussió, cooperació i transformació social amb uns principis comuns: justícia social, democràcia directa, deliberativa i participativa, decreixement i sostenibilitat, equitat i solidaritat. Ofereixen diversos serveis per impulsar projectes, amb la voluntat de ser un espai referent d'innovació i suport a la creació de cooperatives i iniciatives d'economia social.¹¹

11. DEFINICIÓ EXTREMA DE "HTTPS://TREBALL.GENCAT.CAT/"

Pol cooperatiu. Agrupament estable d'empreses d'economia social en un mateix territori, associades amb altres agents, per tal de posar en pràctica una estratègia comuna i continuada de mutualització de serveis, de cooperació o associació al servei de projectes socioeconòmics. Així, els pols cooperatius poden fer-se a partir de la localització a un mateix espai físic, però sense ser eixe el seu principal tret. La importància d'aquests és la creació quotidiana de sinergies i estructures formals o informals de treball comú, econòmicament complementari i recíproc en un mateix territori, amb una participació estable i fixa pel que fa als seus membres.

A. Els tipus d'intercooperació

Les estratègies d'intercooperació són essencials per consolidar les estructures d'economia social i ampliar el seu impacte local. Esdevenen una eina molt útil per a la transformació socioeconòmica. A la literatura existeixen diferents pràctiques d'intercooperació. Si s'atén al tipus d'estructura de les seues participants, es poden trobar-ne de quatre tipus. Les **horitzontals** entre entitats que desenvolupen la mateixa activitat; la **sectorial o vertical** entre aquelles que participen de diferents fases de producció d'un mateix sector; l'**estratègica**, per compartir valors i objectius de transformació social; i la **territorial**, per les quals es desenvolupen estratègies d'intercooperació en un territori determinat.

A més, a partir de l'estudi realitzat s'han identificat i sistematitzat quatre tipus de pràctiques d'intercooperació segons la finalitat d'aquestes. Si bé s'aprofundirà més al punt cinqué d'aquest informe, s'avança que la mateixa és una proposta original. Així, s'han sintetitzat les pràctiques d'intercooperació detectades, en atenció al seu fi, de la següent manera:

- Pràctiques de convivència i suport. Aquelles destinades a l'ajuda i el suport mutu, i a la creació de confiança i sinergies comunes.

- Pràctiques de consum. Les orientades a les pràctiques de despesa mancomunada entre les diferents entitats.
- Pràctiques d'oferta. Aquelles per les quals es genera activitat econòmica de manera conjunta.
- Pràctiques d'incidència i foment de l'ESS. Accions d'intercooperació adreçades a implementar una visió estratègica conjunta.

Per altra banda, si s'até als objectius principals de la intercooperació es pot afirmar que de manera habitual, al context analitzat, es troben de dos tipus. Aquelles que s'orienten a **l'ampliació del model** d'economia social, i altres més orientades a **consolidar el teixit** intensificant les seues pràctiques d'intercooperació. En el primer tipus s'estaria parlant de projectes d'incubació, ateneus cooperatius o altres iniciatives. Les segones accions poden ser desenvolupades pels denominats pols cooperatius, estructura d'intercooperació en què se centra aquest informe.

Cal advertir que cap eina d'intercooperació és contradictòria amb la resta. Al contrari, solen complementar-se i, moltes voltes, caminen de la mà. Així, no són categories tancades i rígidament definides. Al contrari són conceptes porosos amb uns llindars conceptuals més bé difuminats. El contrari seria encotillar aquestes formes d'acumulació de sinergies comunament creatives. Així, no és fàcil trobar una definició tancada i es pot trobar de diferents segons el context territorial que s'observe.

B. Els pols cooperatius: una estructura per a la intercooperació

Com s'anunciava, la definició d'una categoria d'intercooperació, com pot ser la dels pols cooperatius no és tasca fàcil. Existeixen diferents definicions per al mateix concepte, normalment orientades per la pràctica territorial d'on sorgisquen aquestes. Per la seua part, la normativa francesa, va intentar acompanyar els processos de generació de pols cooperatius a 2014, i va fer la següent proposta de categorització:

"Reagrupament d'empreses d'economia social i solidària en un mateix territori, associades amb les administracions locals, centres d'investigació, institucions d'ensenyament superior i de recerca, i organitzacions de formació, per tal de posar en pràctica una estratègia comuna i continuada de mutualització de serveis, de cooperació o associació al servei de projectes socioeconòmics innovadors, socialment i tecnològica, amb l'objectiu del desenvolupament local sostenible"¹².

12. LOI N° 2014-856 DU 31 JUILLET 2014 RELATIVE À L'ÉCONOMIE SOCIALE ET SOLIDAIRE, ARTICLE 9. FRANÇA.

Un dels trets diferencials en la definició de “pol cooperatiu” i que es troba en discussió és la necessitat, o no, d’un espai físic compartit. Mentre que en alguns contextos territorials, per exemple al català, els pols es defineixen a partir del tret fonamental de la unió física a un mateix espai. En altres la importància es situa, en canvi, en la compartició d’espais, no necessàriament físics ni continuats, però sí en un context territorial homogeni.

Així, totes les definicions ressalten que la importància i naturalesa dels pols esdevé en la creació de sinergies i estructures formals o informals de treball comú, econòmicament complementari i recíproc en un mateix territori. Són, per això, un excel·lent antídote contra la freqüent fragmentació de l’economia social¹³ que pot facilitar un salt d’escala econòmica mantenint estructures empresarials individuals xicotetes i mitjanes que faciliten el seu funcionament democràtic.

En la pràctica diària s’aspira a un impacte material en la quotidianitat de les entitats intercooperants. Com a exemples: reforçar la comercialització, compartir canals de distribució, crear economies d’escala, millorar la capacitat de negociació amb proveïdors i de servei per a clients, diversificar productes, compartir experiència i tecnologia, accedir a crèdits, presentar-se a concursos públics, compartir espais i equipaments, mancomunar serveis o plans de formació, gaudir de més reconeixement social, generar més impacte social o difondre els valors de l’ESS amb més força.

13. REDACCIÓ REVISTA NEXE (2018). QUÈ SÓN I QUÈ PODEN SER ELS ECOSISTEMES COOPERATIUS LOCALS?. REVISTA NEXE.

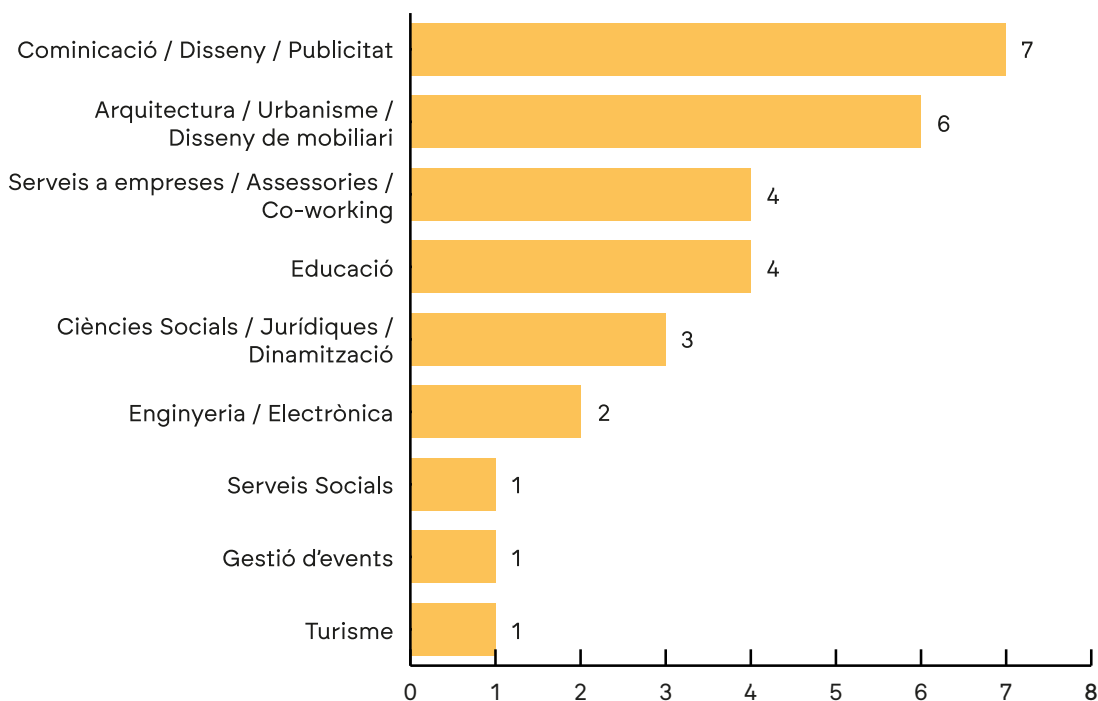
4. APROXIMACIÓ QUANTITATIVA A LA MOSTRA D'ESTUDI

4. 1. PERFIL DE LES COOPERATIVES

És convenient començar aquest bloc recalcant que la mostra de l'enquesta no busca ser representativa del cooperativisme valencià. S'ha accedit a les respostes de 29 cooperatives que eren considerades agents clau de la intercooperació en el context valencià i amb les que ja s'havia contactat en altres fases d'aquest estudi, com s'ha explicat en l'apartat de metodologia.

Aclarit açò, es comença parlant del **sector d'activitat**¹. El més representat entre les 29 cooperatives enquestades és el de "comunicació / disseny / publicitat" (amb 7 entitats que es classifiquen així, representant un 24%²). La segona categoria amb més cooperatives és "arquitectura / urbanisme / disseny de mobiliari" (6 entitats, un 21%). Amb una rellevància menor, però també destacable, es presenten "serveis a empreses / assessories / co-working" i "Educació"³ (amb 4 cooperatives, un 14%, en cada cas).

Sector d'activitat de les cooperatives

1. ELS SECTORS S'HAN AGRUPAT A PARTIR DE LES RESPOSTES DE LES COOPERATIVES.

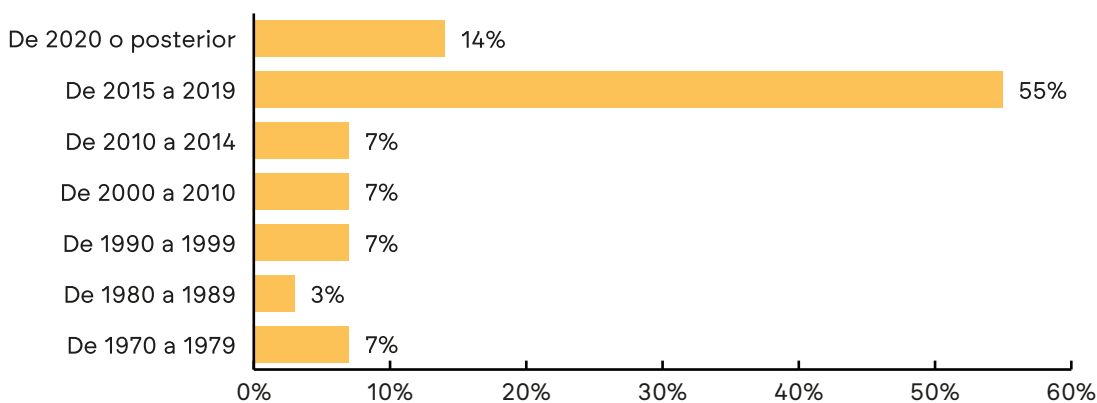
2. EL % DEL SECTOR IL·LUSTRA LA QUANTITAT D'ENTITATS SOBRE EL TOTAL, NO EL VOLUM DE TREBALL O D'INGRESSOS.

3. CONVÉ TAMBÉ ACLARIR QUE UNA DE LES COOPERATIVES "EDUCATIUES" ENQUESTADES ERA UNA ENTITAT DE SEGON GRAU, QUE AGRUPAVA DIVERSOS PROJECTES "EDUCATIUS". AMB LA QUAL COSA, EL PES DEL SECTOR EDUCATIU SERIA MAJOR DEL QUE AQUESTA GRÀFICA REFLECTEIX.

Si es centra l'atenció ara en l'any de constitució de les cooperatives enquestades, s'observa que la majoria de les cooperatives són de creació recent. Així, el 69% haurien sigut constituïdes a partir del 2015. Això vol dir que 20 de les 29 cooperatives enquestades tenen menys de 10 anys. I d'elles, 4 tenen 4 anys o menys.

Per altra part, un 21% s'haurien format entre 1990 i 2014, i sols un 10% serien anteriors a 1990⁴.

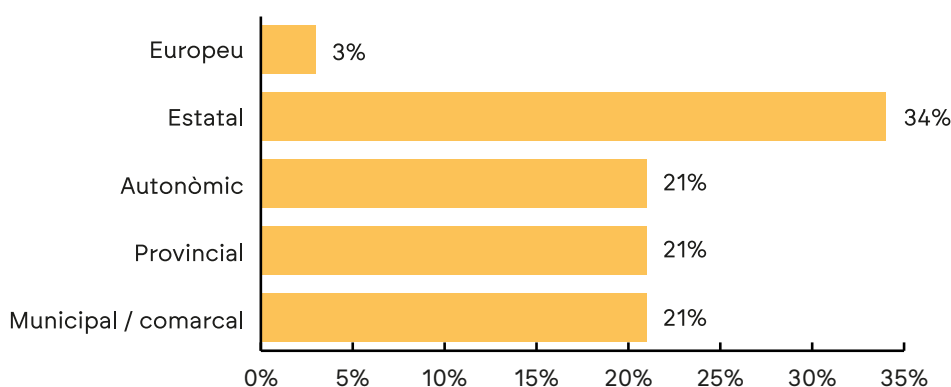
Any de constitució de l'entitat

4. PER LES ENTREVISTES SE SAP QUE ALGUNES D'AQUESTES COOPERATIVES PROVENEN D'ENTITATS PRÈVIES EN ALTRES FORMATS, I PER TANT ALGUNES NO SERIEN PROJECTES "TAN JOVES". PER EXEMPLE, AQUEST SERIA EL CAS D'AKOE, QUE ÉS UNA COOPERATIVA DE SEGON GRAU FORMADA EN 2005, PERÒ QUE PROVÉ DE DUES COOPERATIVES DE FORMACIÓ PROU ANTERIOR.

Pel que fa a l'àmbit territorial on treballen aquestes cooperatives, es constata que varien notablement. Les que treballen, sobretot, amb dimensió estatal serien les més nombroses (34%). Però si es combinen els àmbits autonòmic i provincial, es troba que un 42% d'aquestes cooperatives treballen en aquesta escala intermèdia. Un 21% treballen en l'àmbit local (municipal/comarcal). Cal destacar que, d'aquestes, la majoria treballen en capitals de província. Finalment, sols una cooperativa de les enquestades treballa fonamentalment a escala europea.

Principal àmbit territorial de treball

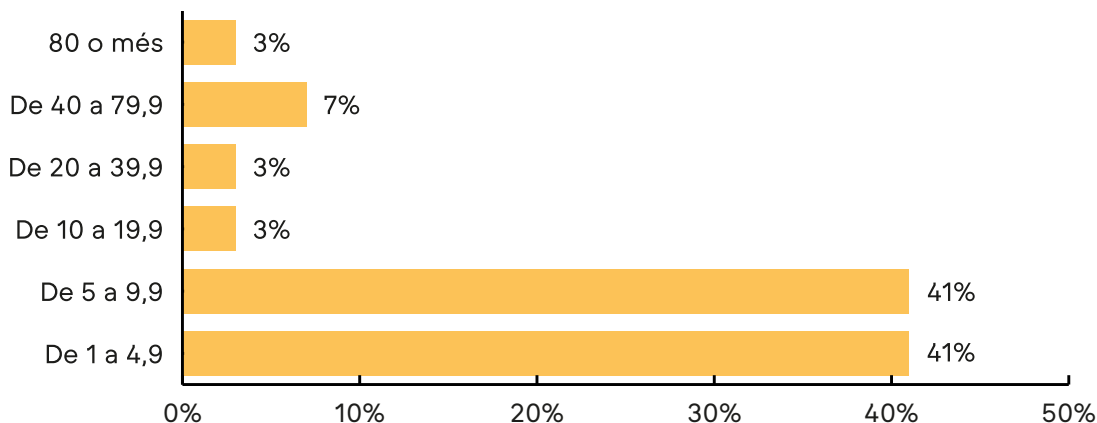
4. 2. VOLUM I TIPUS DE TREBALL

Es farà ara una panoràmica del **volum de treball** (en jornades laborals a temps complet), de les 29 cooperatives enquestades. S'està parlant, **majoritàriament, de cooperatives xicotetes**. Un 41% té menys de 5 jornades laborals completes, i un altre 41%, de 5 a 10. En total, 82% d'aquestes cooperatives tenen menys de 10 jornades completes en 2022. Per tant, podrien ser considerades "microempreses"⁵. Sols 2 cooperatives enquestades (6%) tindrien de 10 a 40 jornades completes. I 3 (10%), tindrien més de 40 jornades completes de treball.

5. [HTTPS://PORTALAYUDAS.MINECO.GOB.ES/ARTEMIS/NORMATIVA/DOCUMENTOSNORMATIVA/NORMATIVA%20GENERAL/DEFINICI%C3%B3N_PYME_CE.PDF](https://portalayudas.mineco.gob.es/artemis/normativa/documentosnormativa/normativa%20general/definici%C3%B3n_pyme_ce.pdf)

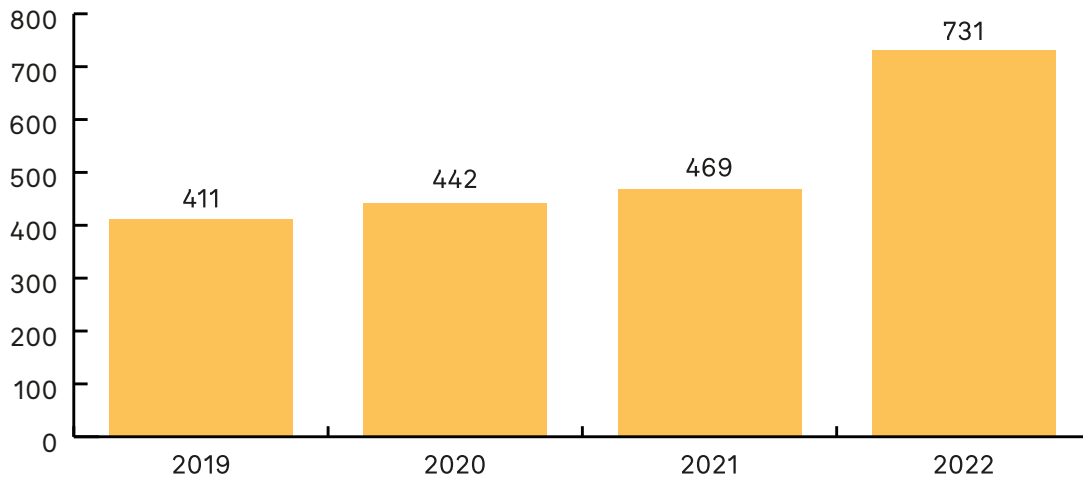
Encara la reduïda dimensió laboral, s'ha produït un creixement des de 2019. L'exemple més patent és el de les cooperatives que s'han constituït en aquest període, generant llocs de treball totalment nous. Però la majoria de les que sí que ja existien a 2019, també han crescut laboralment, en un grau o altre. Això s'observa clarament si es compara l'evolució en els últims 4 anys del total de jornades completes en les cooperatives:

Cooperatives per quantitat de jornades laborals (2022)

Encara la reduïda dimensió laboral, s'ha produït un **creixement des de 2019**. L'exemple més patent és el de les cooperatives que s'han constituït en aquest període, generant llocs de treball totalment nous. Però la majoria de les que sí que ja existien a 2019, també han crescut laboralment, en un grau o altre. Això s'observa clarament si es compara l'evolució en els últims 4 anys del total de jornades completes en les cooperatives:

Jornades laborals en total (29 cooperatives)

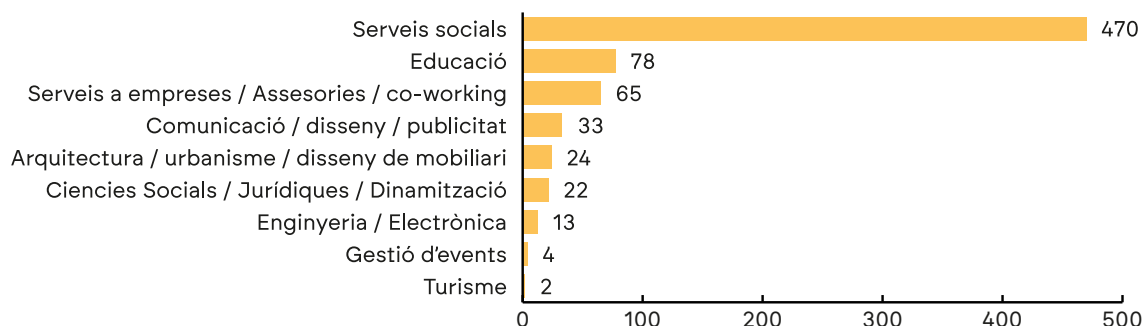

La tendència és decididament creixent. I en sols 4 anys, aquestes 29 cooperatives han multiplicat per 1,8 la seua dimensió de treball. Dit d'una altra manera, aquestes cooperatives han generat 320 llocs de treball a temps complet en 4 anys. Arribant, en 2022, a les 731 jornades.

Com es pot veure, el creixement ha sigut moderat i constant de 2019 a 2021, i a 2022 es presenta un salt molt important, degut, principalment, a què la cooperativa més gran de les enquestades, augmenta molt la seua plantilla eixe any. Però com s'ha dit abans, la majoria de les cooperatives enquestades (16, un 56%) han crescut en un grau o altre al llarg d'aquest període. Per la seua part, 7 s'han mantingut igual, i altres 6 han reduït la seua dimensió de treball.

De forma estimatòria, es pot també aproximar la quantitat d'aquestes jornades laborals per sector de la cooperativa:

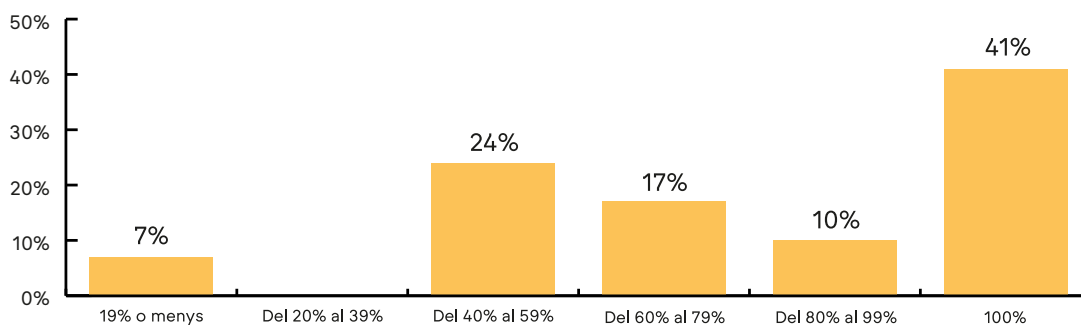
Jornades laborals en 2022, segons sector de la cooperativa

És patent el pes de la cooperativa més gran (amb 470 jornades completes), que pertany al sector de "serveis socials". Però també destaca el pes del sector "d'educació" (78 jornades), "serveis a empreses / assessories / co-working" (65 jornades) i "comunicació / disseny / publicitat" (amb 33 jornades).

Pel que fa a la **proporció de sòcies sobre el total de treballadores** en aquestes cooperatives, es pot veure com en el 41% de les 29 cooperatives totes les persones que hi treballen són sòcies. Encara que s'ha de dir que totes les cooperatives amb el 100% de les treballadores sòcies són de dimensió reduïda (menys de 10 treballadores en total). Per la seua part, en un 51% la presència de sòcies en plantilla no seria total, però sí important (representarien del 40 al 99%). Expressat d'altra forma, en el 83% de les cooperatives enquestades, més la meitat de la plantilla són sòcies. Finalment, es pot observar que un 7% de cooperatives té una molt escassa presència laboral de persones sòcies (19% o menys). El pes d'aquestes cooperatives sembla poc en el total, però una d'elles és la cooperativa amb més personal de totes les enquestades.

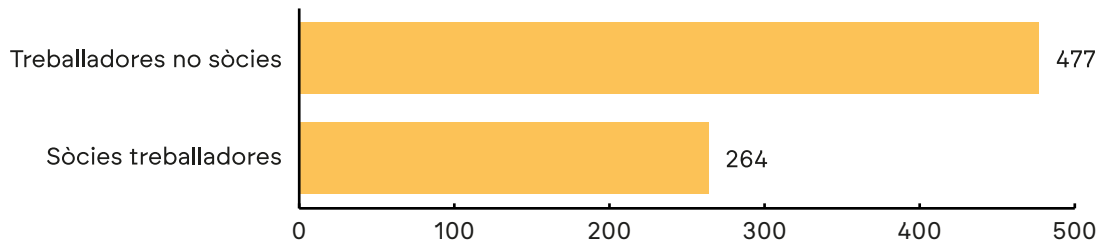
% de sòcies-treballadores sobre total de persones treballadores

Així, en números generals, com mostra la següent gràfica, en 2022, les sòcies treballadores representen un 35% de totes les persones que treballen en aquestes cooperatives (264 sobre 741). Però, com s'ha dit, aquestes xifres estan molt influenciades per la cooperativa amb major dimensió laboral. S'ha de remarcar que aquesta gràfica ens mostra, també, el volum general de persones treballant en aquestes 29 cooperatives en 2022. Xifra que aplega a les 741⁶.

6. AQUEST NOMBRE ÉS DIFERENT DEL MOSTRAT ABANS COM A DIMENSIÓ LABORAL TOTAL, DE 731, PERQUÈ AQUEST REPRESENTA LA XIFRA DE JORNADA COMPLETES, NO DE TREBALLADORES GENERALS, JA QUE ALGUNES D'ELLES PODEN SER A TEMPS PARCIAL

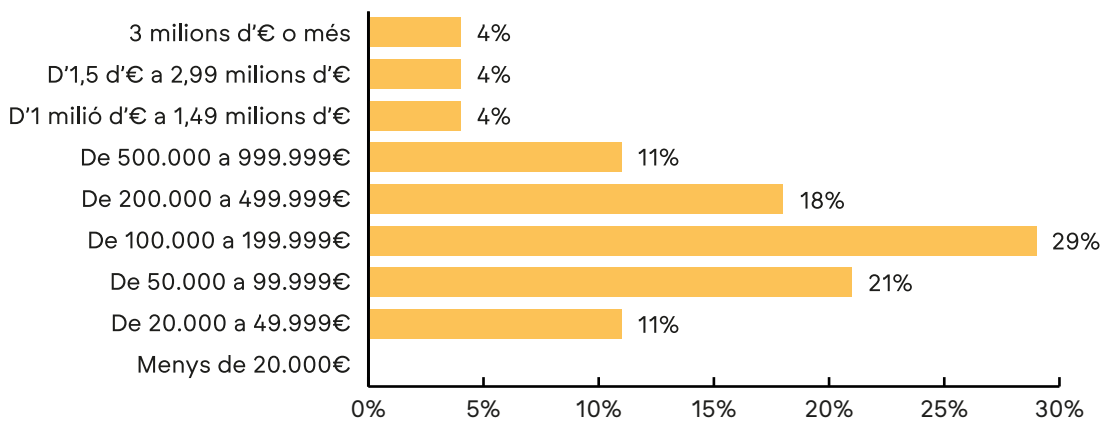
Quantitat total de persones treballant en les 29 cooperatives, per relació laboral

4. 3. VOLUM D'INGRESSOS

En coherència amb el que es veia analitzant la dimensió laboral de les cooperatives enquestades, s'observa que la majoria d'aquestes tenen uns ingressos mitjans o reduïts:

Ingressos de les cooperatives en 2022, per franges

Concretament, en 2022, de les 28⁷ cooperatives que responien aquesta pregunta, un 32% havien ingressat per sota dels 100.000 €. Un 47% havien ingressat més, entre els 100.000 € i els 500.000 €. Per la seua banda, un 15% havia ingressat entre el mig milió d'euros i el milió i mig. Finalment, un 8% (2 cooperatives) havien ingressat més de milió i mig d'euros.

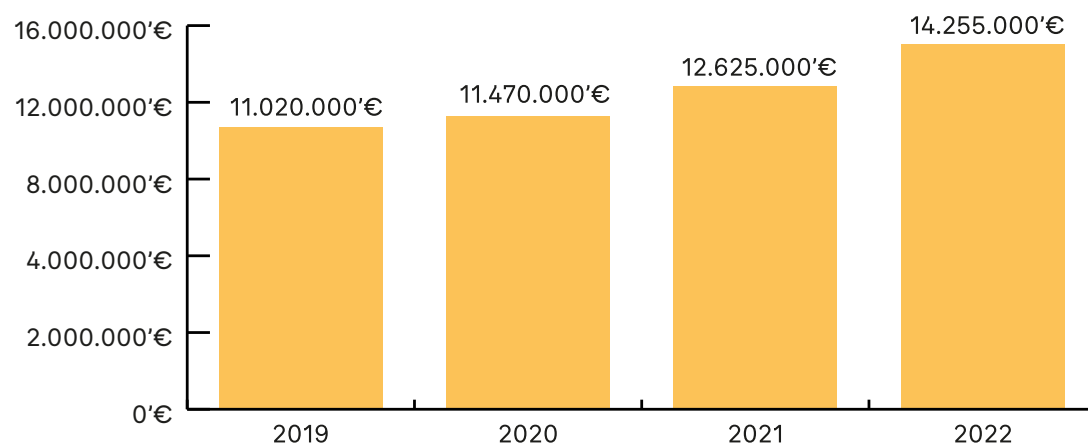
7. COM S'HA DIT, L'ENQUESTA VA SER CONTESTADA PER 29 COOPERATIVES, PERÒ 1 NO VA OMLIR EL BLOC REFERENT A LES DADES D'INGRESSOS ANUALS.

Comparant per anys, es pot veure com la **tendència** ha sigut **a l'alça**. Sobretot en les cooperatives de menor dimensió. De fet, de 2019 a 2022, la majoria de les cooperatives "pugen" de franja d'ingressos. Concretament, el 65% de les enquestades han augmentat els ingressos en aquests quatre anys. El 35% s'ha mantingut en la mateixa franja d'ingressos (diverses d'aquestes cooperatives que mantenen la franja

d'ingressos es mouen en les franges més altes, i, per tant, més amples, aleshores és possible que sí que hagen tingut alguna variació que no haja sigut massa gran). I cap cooperativa de les que han respost, ha baixat de franja d'ingressos.

Aquesta tendència a l'increment d'ingressos es pot visualitzar estimant els **ingressos totals d'aquestes 28 cooperatives** al llarg dels últims anys:

Total d'ingrés anual aproximat (28 cooperatives)

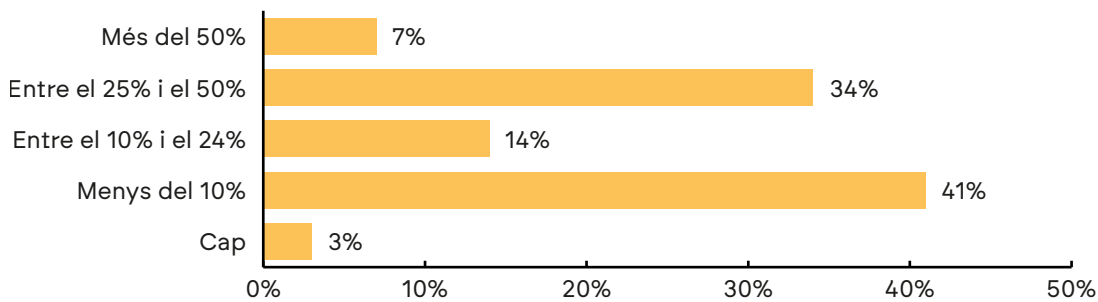
A diferència de quan es tractava de l'increment de jornades laborals, ací l'augment és més gradual i sostingut, qüestió coherent al ser producte d'una majoria de cooperatives generant més ingressos any rere any.

En quatre anys, aquestes 28 cooperatives han multiplicat per 1,3 la seua dimensió de treball. Generant, en 2022, 3,2 milions d'euros més del que generaven en 2019. I aplegant a una xifra total d'ingressos de 14,2 milions d'euros.

4. 4. QUANTIFICACIÓ DE LA INTERCOOPERACIÓ

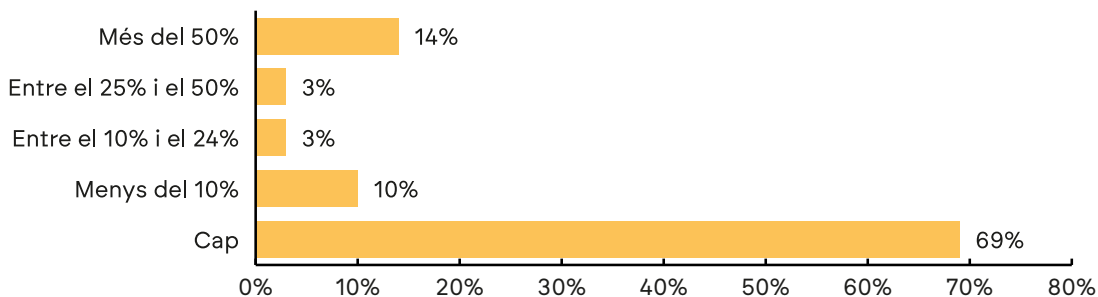
S'estudien ara les relacions econòmiques d'intercooperació entre les cooperatives enquestades. Es comença per la **proporció de la despesa que es fa a proveïdors dintre del cooperativisme i/o l'economia social**. En aquest sentit, s'observa que són poc habituals (només 1) les entitats que no fan cap compra dintre de l'entorn cooperatiu, però es troben moltes (41%) que tenen una proporció de menys del 10% de despesa cap a aquests proveïdors. Un 48% sí que té un consum més intens dintre de l'entorn cooperatiu (entre el 10 i el 50%). I un 7% faria més del 50% d'aquesta despesa a aquests tipus de proveïdors.

% aproximat de despesa en béns i serveis, amb proveïdors que siguen cooperatives o altres tipus d'entitats de l'economia social

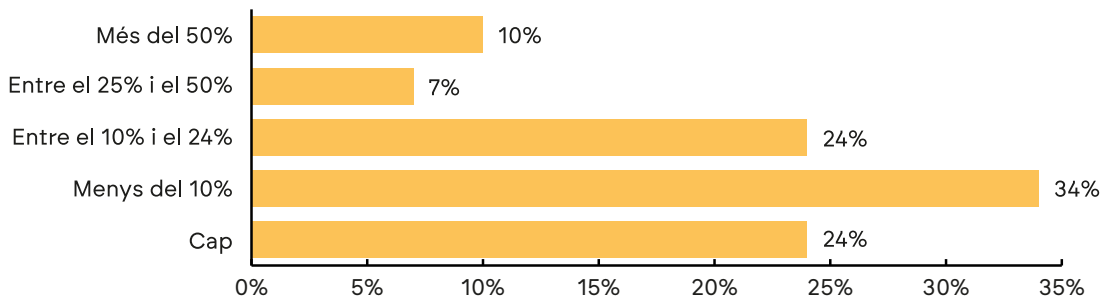
Si es focalitza en les **despeses que es realitzen de forma mancomunada**, veiem com la gran majoria de cooperatives (69%) no té cap despesa de forma compartida amb altres empreses de l'entorn. Un 16% mancomunarien entre l'1% i el 50% de la seua despesa. I destaca el 14% que comparteix més de la meitat de les seues despeses amb altres entitats afins.

% de les despeses en béns i serveis contractat de forma mancomunada amb altres cooperatives o entitats de l'economia social

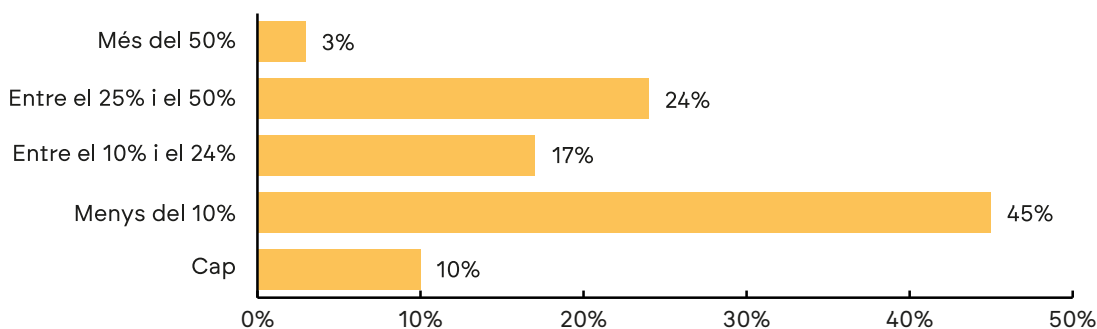
És el torn de mesurar la **proporció en la qual aquestes empreses treballen per a altres entitats de l'entorn cooperatiu i d'economia social**. S'observa una distribució més variada. Un 24% de les enquestades no treballa mai per a clients d'aquest entorn. Un 34% ho fa, però esporàdicament (menys del 10%). Un 31% ho fa més sovint (entre el 10 i el 50%). I, finalment, un 10% d'aquestes cooperatives treballen predominantment per a entitats de l'entorn de l'economia social.

% de serveis o activitats, que es realitzen per a clients que són cooperatives o entitats de l'economia social

Es finalitza analitzant el **grau de col·laboració de treball** d'aquestes cooperatives. Generalment, es troba un nivell de col·laboració intermedi. Són poques tant les que no col·laboren mai (10%), com les que col·laboren en més de la meitat dels seus serveis (3%). Així, la majoria (45%) col·labora en una minoria de les seues activitats (entre 1 i 10%), i són també nombroses (41%) les que col·laboren en una part rellevant dels seus serveis (entre el 10% i el 50%).

% de serveis o activitats que es realitzen en col·laboració amb altres cooperatives o entitats de l'economia social

4. 5. IDEES CLAU

En aquest capítol s'han analitzat les dades de 29 cooperatives, que si bé no són representatives del cooperativisme valencià, sí que són una mostra del potencial de les xarxes que es poden generar dintre de l'entorn cooperatiu i d'economia social valencià. Se sintetitzen ara les idees fonamentals tractades:

- La majoria d'aquestes cooperatives són projectes "joves", sobretot del sector serveis.
- 4 de cada 5 tenien menys de 10 jornades completes en 2022. Per tant, són cooperatives generalment xicotetes. Tanmateix, unes poques destacaven amb més de 40 jornades laborals.
- Malgrat la grandària mitjana reduïda, tenen una tendència creixent quant a creació de treball. El seu volum laboral ha estat prop de duplicar-se en tan sols 4 anys.
- Coherentment amb la seua dimensió laboral, la majoria d'aquestes cooperatives tenen uns ingressos anuals per sota dels 500.000 €. Amb unes poques excepcions que ingressen per damunt del milió.
- Però també ací es pot parlar d'un creixement conjunt, aplegant als 14 milions en 2022. Dintre d'aquest conjunt, algunes empreses han incrementat més guanys que altres, però cap ha disminuït sensiblement els seus ingressos.
- Quant a les pràctiques d'intercooperació "de consum", el consum de serveis cap a altres cooperatives de l'entorn està prou estès, però és molt més infreqüent mancomunar despeses amb altres cooperatives.
- També s'intercoopera en relació amb l'oferta. Entre les cooperatives enquestades, és habitual tant treballar per a altra entitat de l'entorn, com col·laborar amb altra cooperativa per realitzar un treball. Tanmateix, són pràctiques que podrien estendre's més.

5. PRÀCTIQUES D'INTERCOOPERACIÓ IDENTIFICADES AL TERRITORI

Aquest apartat s'obri amb un punt introductori on es presenta el marc d'intercooperació en el qual s'inscriu l'estudi, d'una forma més àmplia i centrat en el paper de FEVECTA com a agent clau en les dinàmiques d'intercooperació i vertebració del territori.

Seguidament, en els punts 2, 3, 4 i 5 es presenten les pràctiques d'intercooperació detectades mitjançant les entrevistes en profunditat. En concret, es distingeixen quatre grans tipus de pràctiques d'intercooperació presents al territori, les quals s'anomenen pel seu objectiu principal i pel que aporten a les entitats que en formen part, incloent-hi un o dos exemples referents en cada tipus de pràctica.

Aquest apartat se centra en aquelles pràctiques que es donen de forma majoritària entre cooperatives de treball associat, ja que són l'objecte del present estudi i a les quals s'adreça el treball de FEVECTA. Tanmateix, cal remarcar que s'han detectat pràctiques de col·laboració amb altres tipus d'entitats i empreses, qüestió que s'aborda breument en el punt 6. En aquests casos es parla d'un "context d'afinitat" i s'incorporen col·laboracions amb altres agents de l'economia social (altres tipus de cooperatives, ONGs, associacions...) i altres fórmules empresarials (SL, persones autònomes...).

Finalment, l'apartat conclou amb una anàlisi transversal dels elements que actuen com a motors (impulsen l'intercooperació), afavoridors (la faciliten i potencien) i barreres (l'obstaculitzen i dificulten).

5. 1. MARC GENERAL D'INTERCOOPERACIÓ

Perquè la intercooperació es produïska, cal que hi haja un context afavoridor, potenciador i acollidor d'aquestes pràctiques. Per a aconseguir-ho, intervenen molts factors i de diferent natura. En aquest cas, posem el focus en aquelles pràctiques que estan presents al territori valencià i en el paper de FEVECTA per generar aquest marc d'intercooperació.

FEVECTA compta amb una estructura territorial amb quatre seus (Castelló, València, Xàtiva i Alacant) que, amb diferent dotació tècnica i de recursos, actuen de forma coordinada. Aquest punt es considera un element afavoridor, ja que a priori permet tenir una acció més adaptada i arrelada a les necessitats de cada entorn, així com un espai de relació directa amb les cooperatives. Aquest fet, junt amb la generació d'espais de connexió entre cooperatives (com els desdejunis cooperatius, les formacions específiques, l'assemblea anual, etc.) poden configurar un marc procliu a l'acollida i impuls de pràctiques d'intercooperació.

Es detecta, a través del treball¹, com a prerequisits de la intercooperació elements com el coneixement mutu entre entitats, l'autoidentificació amb la fórmula i els valors cooperatius, les dinàmiques de convivència i suport mutu, l'existència d'una estratègia, accions concretes i dotació pressupostària. En tots aquests punts, la Federació té capacitat d'incidència i impuls, i actualment es generen actuacions associades.

FEVECTA té un paper important en diverses de les pràctiques que es presenten a continuació, bé siga a través de la creació dels prerequisits que les fomenten, de l'impuls directe o del suport econòmic. Tanmateix, aquest paper no sempre es visibilitza de forma activa, motiu pel qual podria resultar d'interés incidir en el paper de FEVECTA en aquests processos així com avançar cap a una col·laboració activa entre cooperatives i federació per tal de coproduir accions d'impuls de la intercooperació desenvolupades des de la Federació.

5. 2. PRÀCTIQUES DE CONVIVÈNCIA I SUPORT

S'identifiquen, en primer lloc, pràctiques d'intercooperació vinculades a enfortir espais de contacte i relació entre cooperatives per a fomentar el coneixement i suport mutu. Es produeixen, principalment, amb l'objectiu de generar mecanismes de col·laboració i diàleg entre les cooperatives des d'allò més informal a allò més formal per teixir xarxa.

A. Visibilització conjunta

Conèixer l'existència d'altres cooperatives i el treball que desenvolupen es considera com un primer pas clau a l'hora de fomentar la intercooperació. Visibilitzar-se o anunciar-se conjuntament en fires, publicacions, portals web, etc., s'identifica com una pràctica de suport perquè suposa el punt de partida per a la creació de xarxa.

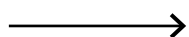

Exemple:

Impulsa Cultura Proyecta. Portal per donar a conèixer agents culturals realitzat per diverses cooperatives d'Alacant com a fase posterior a un estudi sobre agents i nodes d'impuls cultural i creatiu "Impulsa Cultura" (Diverses cooperatives d'Alacant amb el suport de FEVECTA).

B. Trobades puntuals i/o periòdiques per fer xarxa i enfortir l'ecosistema

Organitzar actes de networking i convivència entre cooperatives, com ara jornades anuals, pot contribuir al fet que les cooperatives es coneixen i entren en relació. Es considera important la cohesió entre cooperatives no sols en àmbits professionals, sinó també en altres més informals i personals.

Exemple:

Escola de mestres, jornades de trobada per a compartir i formar-se en mirades pedagògiques d'innovació organitzades per les cooperatives d'educació a València (AKOE, València).

C. Espais compartits de treball

Compartir un mateix espai de treball entre cooperatives es considera un catalitzador de la intercooperació. Aquesta pot sorgir com a resultat de la convivència quotidiana en un mateix espai, ja que en el dia a dia es coneixen altres cooperatives amb les quals poden sorgir col·laboracions. Se subratlla la importància de què els llocs de treball compartits disposen d'espais amplis i oberts on poder fer activitats de convivència.

Exemple:

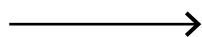
TerretUp. Espai de coworking i node de l'empreniment social gestionat per una cooperativa creada per persones de tres cooperatives prèviament existents. Es tracta d'un espai de treball compartit i ofereix espai per a activitats puntuals a altres entitats (Impulso, Makinacción, Genion; Alacant).

"Los espacios y los entornos de trabajo colaborativos eran punto de encuentro maravilloso para las propias cooperativas, puesto que no había que explicar mucho. La gente que

venía como coworkers ya sabía lo que era colaborar, cooperar, cooperar... no había que explicar mucho."

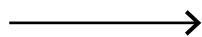
D. Activitats freqüents de convivència

Organitzar activitats de convivència amb un caràcter més lúdic es percep com molt útil a l'hora de generar relacions i promoure la intercooperació. Algunes cooperatives assenyalen que compartir un espai no és suficient, que cal dinamitzar aquests espais amb activitats i moments de trobada, el que pot requerir sovint equips experts en dinamització de grups.

Exemple:

La Paraeta, *encontres lúdics al voltant del menjar per compartir. Se celebren desdejunis setmanals, dinars conjunts una vegada al mes i eventualment divendres a migdia (TerretUp, Alacant).*

Exemple:

Desdejunis cooperatius i trobades col·lectives amb persones i grups que podrien impulsar projectes (Transversal, Castelló).

E. Xarxes estables i grups de suport

Xarxes i grups on cooperatives poden compartir dubtes i problemes, canvis legislatius, accés a finançament, informació sobre convocatòries, tributació, entrada i sortida de persones sòcies, autoformació, formació externa, etc. Es tracta de grups estables on, encara que siga informalment, es generen relacions de confiança i habitualment horitzontals entre els membres. Es poden donar entre cooperatives del mateix sector o de sectors diferents.

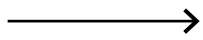

Exemple:

AKOE *Cooperativa de segon grau de cooperatives d'educació localitzades a la província de València. El seu objectiu és generar un punt d'encontre entre cooperatives que reuneixen l'interés per pedagogies innovadores i donar-se suport mutu (AKOE, València).*

F. Acompanyament i mentories

Es detecta que algunes cooperatives, especialment aquelles de nova constitució, reben el suport d'altres cooperatives més consolidades per resoldre dubtes, sentir-se acompanyades i compartir inquietuds. Es diferencia dels grups de suport perquè es tracta d'una relació entre no-iguals on una o diverses cooperatives reben la mentorització d'altra amb major experiència. L'objectiu és obtenir o donar suport entre cooperatives amb diferent grau de consolidació.

Exemple:

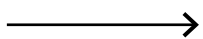
Cooperativa consolidada de serveis social acompanyant, en el seu inici, a cooperatives del sector amb la mediació de FEVECTA (Sercoval, València, amb la mediació i el suport de FEVECTA).

5. 3. PRÀCTIQUES DE CONSUM

Es tracta de pràctiques d'intercooperació que es vinculen al consum de productes i serveis de cooperatives i de forma mancomunada. El motor principal resideix en fomentar el cooperativisme a través de consumir els seus serveis, bé siga individualment o de forma mancomunada.

A. Contractació de serveis a altres cooperatives

La majoria de les cooperatives entrevistades prioritzen contractar a altres cooperatives, del mateix territori i amb valors afins, com una forma de promoure el cooperativisme i l'ESS, fins i tot quan suposa una despesa major. En alguns casos també s'assenyala prioritzar contractar a cooperatives federades, ja que això evidencia que es tracta de cooperatives actives i implicades. Pels àmbits de treball de les cooperatives entrevistades s'ha detectat sobretot la contractació de cooperatives en serveis com gestoria, disseny web i gràfic, neteja o banca.

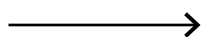

Exemple:

En el qüestionari enviat a les cooperatives participants es visibilitza que un 76% de les cooperatives enquestades consumeixen productes o serveis d'altres cooperatives. En un 10% dels casos, aquest consum dintre de l'entorn cooperatiu representa més de la meitat de la despesa de l'entitat en qüestió.

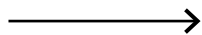
B. Contractació mancomunada de serveis entre diverses cooperatives

En alguns casos, es detecta la contractació conjunta de serveis entre diverses cooperatives, qüestió que es dona en casos de cooperatives articulades al voltant d'una xarxa de col·laboració. En concret, s'ha detectat la contractació mancomunada d'espai de treball, publicitat conjunta o formació per a les entitats.

Exemple:

Formacions conjuntes online per a les entitats membres de la xarxa. (Becoop, Villena, iniciativa de diverses cooperatives amb suport inicial de FEVECTA).

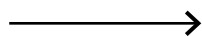

Exemple:

Formacions oferides per FEVECTA a les cooperatives federades, el que funciona també com espai de coneixement mutu i generació de xarxa (FEVECTA, tot el territori).

C. Intercanvi de serveis entre cooperatives

Es detecta també la pràctica d'intercanviar serveis entre cooperatives en una forma de col·laboració "win-win" o benefici de totes les entitats participants. Es tracta d'una pràctica de consum i reciprocitat però sense la necessitat de generar una transacció monetària entre les entitats.

Exemple:

Participació en el projecte documental Som Coop.V. a canvi de la possibilitat d'utilitzar la resta de vídeos gravats però que finalment no surten al documental. (Barret Films, autora del documental, Creació participant en el documental, FEVECTA suport al finançament del documental; València).

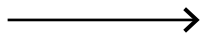
5. 4. PRÀCTIQUES D'OFERTA

Es tracta de pràctiques d'intercooperació per oferir serveis o productes conjuntament entre diverses cooperatives de forma puntual o permanent. Es distingeix entre l'opció d'unir diferents especialitats complementàries per oferir serveis més integrals o reunir diverses cooperatives del mateix sector per aconseguir ser estructures més competitives amb capacitat d'acollir projectes més grans. També es considera com

una estratègia per a poder treballar en un nou territori o sector, establint aliances amb altres cooperatives més arrelades a un determinat context o amb major experiència en un determinat àmbit. Es detecten diferents pràctiques i s'identifiquen els següents exemples.

A. Desenvolupament puntual de projectes conjunts

Es troben cooperatives que per oferir serveis i desenvolupar projectes tendeixen a buscar com a empreses sòcies a altres cooperatives. Tot i que es tracte de projectes puntuals, es considera majoritàriament una pràctica amb resultat satisfactori i que cal potenciar. En ocasions, el desenvolupament conjunt de projectes permet a diverses cooperatives accedir a convocatòries, subvencions o contractes a les quals resultaria difícil o impossible arribar en solitari.

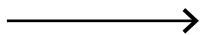

Exemple:

Compra pública, convocatòria per promoure la contractació col·lectiva d'instal·lacions de plaques solars fotovoltaïques (Xicoteta Energia, València i Som Energia, Catalunya).

B. Oferiment de serveis integrals de forma continuada

Es tracta de generar estructures de col·laboració estables entre cooperatives que complementen els seus serveis des d'àmbits, especialitats o disciplines diferents per poder oferir serveis més integrals. També es produeix quan cooperatives del mateix sector s'uneixen per ser més competitives, aconseguir més treballs, desplegar-se en altres territoris, etc. En alguns casos passa per la constitució de cooperatives de segon grau, mentre que en altres les col·laboracions es produeixen de forma menys formalitzada.

Exemple:

Domèstiques, laboratori de recerca i impuls d'habitatge cooperatiu, projecte d'intercooperació per a treballar entorn a l'habitatge cooperatiu. Es col·labora també amb la Federació de Cooperatives de Vivendes Valenciana i amb altres cooperatives tècniques i d'habitatge (Crearqció i El Rogle, València).

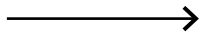
5. 5. PRÀCTIQUES D'INCIDÈNCIA I FOMENT DE L'ESS

Es tracta de pràctiques d'intercooperació amb un caràcter més estratègic per tal d'enfortir el model, incidir en espais de rellevància i generar

dinàmiques d'influència com a sector o xarxa. El motor principal per intercooperar és augmentar la força de les cooperatives, aconseguir una major espenta, **representar** una major diversitat i aconseguir majors objectius estructurals.

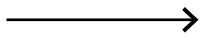
A. Participació en xarxes i òrgans de representació

Aquesta participació es pot donar com una forma de cohesionar el cooperativisme i l'ESS; conèixer, teixir xarxa i generar aliances amb altres cooperatives del territori; i tindre capacitat d'interlocució i incidència amb les administracions públiques i altres agents rellevants.

Exemple:

Les cooperatives entrevistades formen part de forma més o menys activa en federacions de cooperatives i en altres federacions sectorials com ara UCEV (Unió de Cooperatives d'Ensenyament Valencianes).

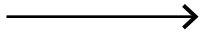
Exemple:

Algunes cooperatives desenvolupen el seu treball també en altres territoris, motiu pel qual participen també de les federacions d'altres comunitats autònomes, com ara CLAM-COOP (Unión de Cooperativas de trabajo Asociado de Castilla La Mancha).

"Todos somos dueños de FEVECTA, y la tenemos que utilizar. Hay que conseguir que nosotros, socios, participemos y nos llene esa participación. Que no solo sea representación (...) es básico." "Hay que hacer que el socio se sienta FEVECTA y que se mueva, que quiera moverse dentro de la federación. es lo que nos falta."

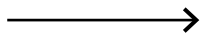
B. Foment del cooperativisme i l'ESS

En alguns casos es detecta l'impuls per a la creació de noves entitats cooperatives i la consolidació del model com a un pas complementari per a la intercooperació. En eixe sentit, algunes cooperatives generen aliances per promoure el cooperativisme com a fórmula empresarial, bé incorporant esta activitat als seus serveis o participant de jornades, fóruns i altres fórmules de difusió i promoció del model.

Exemple:

Mostra d'Economia Social i Solidària coordinació de la primera i segona edició en Castelló (2021,2022) amb participació de cooperatives de proximitat en les activitats i taules redones (Transversal, La Puput; Castelló).

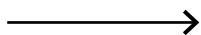

Exemple:

Terret Up es concep com un espai de promoció del cooperativisme i l'economia social i un dels seus objectius, especialment per part de les cooperatives Impulso i Genion és oferir els seus serveis d'assessorament empresarial per promoure el model i aconseguir noves cooperatives (Impulso, Genion; Alacant).

C. Participació en projectes sense ànim de lucre i de transformació social

Col·laboració de les xarxes o col·lectius de cooperatives amb entitats sense ànim de lucre i impacte social positiu. Tot i que habitualment es realitza per part d'una cooperativa aïllada amb entitats del tercer sector, també es pot realitzar mitjançant l'agrupació de diverses cooperatives. Es tractaria d'una aliança per enfortir i donar suport a entitats o projectes on no s'obté un benefici propi, sinó que es pretén contribuir a un bé comú.

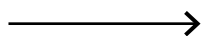

Exemple:

Grup de Recerca de la Memòria Històrica amb col·laboració puntual amb entitats de cultura crítica, sindicalisme, antiracisme i moviment veïnal. (Transversal i altres entitats, Castelló).

D. Definició de plans i protocols conjunts per desenvolupar i adaptar el model cooperatiu de treball

Generar pràctiques d'intercooperació per definir, de forma conjunta i estratègica, plans de treball, recursos humans, drets laborals, incorporació d'igualtat i perspectiva de gènere a les estructures i altres elements que configuren un entorn laboral coherent amb els valors d'un conjunt d'entitats. Aquest treball ha d'estar vinculat amb la capacitat d'incidir en altres entitats cooperatives o dialogar amb l'administració pública i altres agents per aconseguir beneficis col·lectius. Destaca el seu vessant estratègic davant del seu vessant funcional i de suport mutu.

Exemple:

Voluntat de compartir la conceptualització i redacció de documents interns de cada cooperativa, com per exemple el seu Pla d'Igualtat per introduir una mirada interseccional i vinculada als valors de l'Economia Social per poder tenir una aproximació conjunta i estratègica que guie el model. (Tanda, València).

5. 6. ALTRES PRÀCTIQUES DE COL·LABORACIÓ

Fins ací s'analitzen les pràctiques d'intercooperació que es donen, principalment, entre cooperatives de treball associat. Tanmateix, el treball de camp posa en relleu que les cooperatives també desenvolupen nombroses pràctiques de col·laboració amb altres agents, de les quals es poden extraure importants aprenentatges. Aquesta pràctica es troba en els tres territoris analitzats, tant en Alacant, com en Castelló i València. Les principals col·laboracions detectades són:

- Amb altres fórmules cooperatives: de consum, elèctriques, d'habitatge, etc.
- Amb altres agents de l'ESS: entitats socials, associacions, ONGs, etc.
- Amb altres fórmules empresarials: societats limitades, autònoms, etc.
- Amb agents d'altres territoris: a escala autonòmica, estatal, europea, etc.
- Amb administracions públiques: ajuntaments, diputació, mancomunitats, etc.
- Amb federacions i òrgans de representació: FEVECTA, FECOVI, etc.

Aquestes col·laboracions evidencien dos elements clau a l'hora de pensar i potenciar la intercooperació:

- **Compartir valors i formes de treball moltes vegades es considera més important que compartir una mateixa fórmula jurídica.** Diverses cooperatives entrevistades pensen les seues col·laboracions en termes d'un context empresarial d'afinitat, més que d'un context cooperatiu. De vegades s'utilitza el con-

cepte “valors cooperatius” per a definir un marc d'afinitat que no es dona únicament entre cooperatives.

- **En aquells sectors amb un teixit cooperatiu més reduït, és habitual que les cooperatives busquen aliances amb altres fórmules empresarials i/o en altres territoris més allunyats.** Ja siga perquè es tracta de sectors poc desenvolupats en un determinat territori (per exemple, les cooperatives d'ensenyament en Alacant), ja siga perquè són sectors emergents amb pocs professionals (per exemple, la gestió ambiental d'esdeveniments).

5. 7. ELEMENTS TRANSVERSALS A LES PRÀCTIQUES D'INTERCOOPERACIÓ

A. Motors i objectius perseguits amb la intercooperació

- **El treball col·laboratiu com a valor i principi clau.** Per a algunes cooperatives entrevistades, la col·laboració amb altres agents afins és un valor central del cooperativisme i del seu dia a dia, motiu pel qual la intercooperació és un objectiu estratègic que vertebrava el seu treball. Es considera que la col·laboració contribueix a oferir millors serveis, enriquir les experiències, complementar visions, aprendre mútuament, etc.

“Cooperar al final es fomenta y desarrolla la economía social, sostenible. (...) Cooperar entre nosotros es bueno, porque al final la unión hace la fuerza. Y lo que unos pueden tener una visión muy clara, otros la pueden complementar con otra visión. (...) Cuando quieres ofrecer un buen servicio, creo que es mejor que todos aportemos nuestra visión, no solo la nuestra. (...) Lo que yo no veo lo puede ver un compañero. Eso es bueno porque al final lo hace mucho más dinámico y lo enriquece”

- **Intercooperar com a estratègia per a créixer i desenvolupar-se empresarialment.** En altres ocasions, la intercooperació es concep com una forma de poder augmentar el volum de negoci, oferir un servei de millor qualitat, generar serveis i projectes innovadors, obrir-se a nous sectors o territoris, etc. Aquesta motivació no sols ha d'estar vinculada al creixement pel que fa a l'expansió, també es pot tractar d'un procés per consolidar projectes, madurar-los o tenir uns majors resultats i experiències.

- **Obtindre resultats tangibles.** Diverses persones entrevistades consideren molt important que la intercooperació es tradueixca en resultats tangibles i en una utilitat pràctica per a la cooperativa. Pel contrari, tot i identificar-se amb els valors de la intercooperació, es considera difícil dedicar els esforços i recursos necessaris.

“Si no ven que su día a día mejora es complicado. Nosotros creemos que aportamos ese mejorar en el día a día y a través del cooperativismo. Por ser cooperativa no significa que todo vaya bien (...) queremos demostrar que damos calidad porque somos cooperativistas, y eso a la gente le llega. Aunque hay que demostrar que se trabaja con calidad”

“¿Qué nos aportaría intercooperar ahora?, ¿qué nos puede aportar un nuevo espacio/grupo? (...) Buscaríamos que sea beneficioso para la cooperativa en sí, ya no para la actividad económica, sino para la cooperativa (...) Entonces, sí que cabría”

- **Sentir-se connectades i arrelades.** Algunes de les cooperatives entrevistades anomenen la voluntat de sentir-se en contacte amb l'entorn que habiten com a un motor per a la intercooperació. Aquesta connexió pot ser de caràcter geogràfic, empresarial o d'interessos particulars per tal de no sentir-se una entitat aïllada d'un context.

B. Elements afavoridors de la intercooperació

- **Comptar amb referents i models d'èxit.** Es considera clau conèixer altres experiències d'intercooperació amb resultats positius, exemples de bones pràctiques, metodologies i models de treball que hagen funcionat prèviament.
- **Compartir valors, formes de treball i objectius estratègics.** Tindre valors compartits entre les cooperatives que intercooperen, lògiques de treball semblants i objectius estratègics en comú es considera una qüestió clau a l'hora de decidir treballar conjuntament amb altres cooperatives. Per això, s'han de poder definir aquests valors per mostrar-los i compartir-los de forma conscient.
- **Fomentar espais i activitats de trobada.** Es percep com un dels principals catalitzadors de la intercooperació, en la mesura en

què el coneixement i la interacció amb altres cooperatives genera les condicions perquè es produïsquen aliances i sinergies.

- **Proximitat geogràfica i context compartit.** En algunes entrevistes es comenta que, tot i que els encontres online poden mantenir les xarxes, el fet de compartir un context geogràfic i poder tenir encontres presencials amb facilitat millora l'estabilitat i qualitat de les xarxes d'intercooperació.
- **Suport tècnic.** En la majoria dels casos es considera necessari comptar amb dinamització de la intercooperació de forma activa, i en la mesura del possible, professionalitzada. Açò es pot traduir en persones treballadores de les cooperatives dedicades íntegrament per a la dinamització o amb persones externes que s'encarreguen de l'assistència tècnica.
- **Recursos econòmics.** La intercooperació incorpora despeses que, en molts casos, no poden ser assumides per les cooperatives. En el cas de les cooperatives menys consolidades es necessita focalitzar la feina en activitats que siguen "rendibles". Per això, es considera que comptar amb recursos per poder retribuir el suport tècnic, els desplaçaments, el lloc... poden ser elements afavoridors.
- **Suport institucional.** Es considera important que el govern de la regió i/o la ciutat done suport al sector cooperatiu, tant mitjançant recursos econòmics com a través de legitimitat simbòlica. En aquest sentit, també s'apunta la necessitat de comptar amb suport institucional i econòmic en un inici, però ser capaç de funcionar de forma més independent amb el temps.

C. Barreres i reptes per a la intercooperació

- **Falta de temps i recursos en les cooperatives.** Pràcticament, totes les cooperatives entrevistades assenyalen la falta de temps per l'elevat volum de feina i la saturació de les jornades laborals com un dels principals impediments per a la intercooperació.
- **Inexistència o desconeixement d'altres cooperatives.** També es menciona sovint la falta o desconeixement de cooperatives de determinats sectors en certs territoris, el que dificulta trobar cooperatives aliades amb les quals col·laborar.
- **Grau de competitivitat del sector i del període.** El treball de camp posa en relleu que els sectors o períodes amb una major abundància de recursos i, per tant, amb un menor grau de

competitivitat, generen un clima més propici perquè es donen experiències d'intercooperació. Alhora, també s'observa com en certes ocasions la intercooperació pot funcionar com una estratègia per a posicionar-se o accedir a subvencions i licitacions en contextos molt competitius.

- **Dimensió i antiguitat de les cooperatives.** De forma puntual, es detecten reticències per part de cooperatives més menudes i noves a col·laborar amb altres més grans i consolidades, per por a ser absorbides o resultar poc visibles.
- **Característiques del territori.** Per a algunes cooperatives entrevistades, les ciutats grans compten amb teixits cooperatius més amplis i diversos, així com un imaginari més positiu del cooperativisme, el que pot contribuir a una major intercooperació. Altres cooperatives consideren, en canvi, més viable treballar en ciutats mitjanes o menudes, on és més fàcil que es generen connexions i obtindre visibilitat.

"En esta zona no hay ese espíritu de cooperativa, no sé si es porque la sede nos pilla muy lejos, o porque la forma jurídica es como que somos los raritos. No hay ese sentimiento, como cuando voy a FEVECTA y están las cooperativas de enseñanza que se conocen entre ellas... Es como mira aquí llega la extranjera."

"Estás en un ámbito laboral, donde te encuentras con cooperativas...pero aquí en el día a día, como no tenga un problema y llame a otra cooperativa...pues sí contratas un servicio pero no tienes esa otra relación"

- **Lideratges i suports.** Algunes cooperatives consideren necessari comptar amb agents amb un alt grau de legitimitat en el territori i/o sector, que lideren i faciliten la dinamització de les xarxes d'intercooperació, oferint recursos, models de treball i acompanyament a altres cooperatives. Altres consideren, en canvi, que han de ser xarxes amb el major grau d'horitzontalitat possible, on el lideratge es distribuísca entre les diferents cooperatives participants.

6. INFORMES TERRITORIALS

6. 1. ALACANT: ESPAIS D'INTERCOOPERACIÓ CONSOLIDATS I AMB LIDERATGES

6. 1. 1. CONTEXT COOPERATIU LOCAL

- En el territori d'Alacant **s'han identificat al voltant de 12 cooperatives** considerades amb experiència i/o interès en la intercooperació. Aquestes, es concentren en **dos pols territorials principals**: la ciutat d'Alacant i la zona del Vinalopó.
- **Són diverses en trajectòria, dimensió i sector.** Algunes com la cooperativa d'ensenyament Aire Libre fou creada en els setanta i compta amb vora 190 persones sòcies (famílies i treballadors/es), altres com Impulso començà en els noranta¹ i han arribat al voltant de 40 sòcies, altres com Nudo Brands o Ecoevent s'han constituït recentment i no superen les cinc sòcies. Treballen en diferents sectors com assessorament empresarial, innovació, comunicació, ensenyament, serveis socioculturals, sostenibilitat, treballs en altura, etc.
- S'han detectat **dos grups o xarxes de cooperació empresarial**:
 - **TerretUp** és un espai de coworking ubicat en Alacant i concebut com un node d'iniciatives empresarials amb perspectiva social, on participen cooperatives així com altres fórmules organitzatives. Posteriorment s'analitza en profunditat aquest espai.
 - **Becoop** és un grup empresarial vinculat a la zona de Villena, orientat a fomentar les sinergies entre empreses de diferents sectors. Hi formen part algunes cooperatives, però en el present es tracta majoritàriament d'altres fórmules empresarials, motiu pel qual no s'ha considerat com un grup d'intercooperació en aquest estudi. Sorgeix com una iniciativa de diverses cooperatives amb suport inicial de FEVECTA.
- S'identifica un **important lideratge per part d'algunes cooperatives d'assessorament empresarial**. Aquestes juguen un paper clau en el foment del cooperativisme i la intercooperació en aquest territori, aportant metodologies de treball i incidint en els objectius estratègics.
- Durant les entrevistes, es fa referència a la percepció d'un **imaginari negatiu del cooperativisme** en aquest territori, el

1. IMPULSO ES CONSTITUEIX COM A COOPERATIVA EN 2016, COM A RESULTAT DE LA UNIÓ DE DUES COOPERATIVES ANTERIORS QUE COMENÇAREN A FUNCIONAR EN ELS ANYS NORANTA.

que dificulta que siga concebuda com una fórmula empresarial atractiva. S'apunta a una falta de referents inspiradors que transformen aquest imaginar negatiu.

“Se cree que si tu le propones a su hijo o su hija que monte una cooperativa es que va a acabar dándose de leches con noventa más”

- En relació amb l'anterior, també s'assenyala que en molts casos les empreses es converteixen en cooperatives com a solució davant d'un conflicte o situació problemàtica, sense que existisca una identificació prèvia amb els valors cooperatius. Es considera necessari, per tant, difondre i potenciar aquests valors i principis organitzatius.
- Per últim, en general es tracta d'un territori on FEVECTA en els últims anys ha enfortit la seua presència, promocionant un rol actiu en diferents experiències d'intercooperació, i on es valora positivament comptar amb una figura tècnica territorial.

6. 1. 2. PRÀCTIQUES COOPERATIVES DETECTADES²

En el cas d'Alacant, s'han detectat diverses pràctiques de cooperació que no es limiten a cooperatives de treball associat, sinó que involucren fórmules empresarials molt diverses. S'ha optat per incloure-les atesa la incidència que poden tindre en el món cooperatiu i els aprenentatges que es poden extraure'n a l'hora de fomentar la intercooperació.

2. NO ES TRACTA D'UN LLISTAT EXHAUSTIU DE PRÀCTIQUES D'INTERCOOPERACIÓ, SINÓ D'ALGUNS EXEMPLES IL·LUSTRATIUS ALS QUALS S'HA FET REFERÈNCIA EN LES ENTREVISTES.

Pràctiques de convivència i suport	
Visibilització conjunta	<p>Projecte “ImpulsaCultura Proyecta” orientat a fomentar el sector cultural i creatiu en la província d'Alacant.</p> <p>Becoop és un grup d'empreses (cooperatives i altres fórmules) de la zona de Villena que es publiciten de forma conjunta. Funciona com un grup empresarial on només pot accedir una cooperativa/professional per cada tipus de servei.</p>
Trobades puntuals i/o periòdiques per fer xarxa i enfortir l'ecosistema	“Plan G”: trobada anual de comunitats emprenedores de la província d'Alacant, que inclou sempre alguna activitat lúdica (Genion)
Espais compartits de treball	TerretUp, espai de coworking i node de l'emprenedoria social a la ciutat d'Alacant.
Activitats freqüents de convivència	<p>“La paraeta”, desdejuni setmanal cada dimecres, i dinar conjunt una vegada al mes en TerretUp.</p> <p>Trobades de Becoop cada 2/3 setmanes amb formacions i espais de networking, a primera hora del matí.</p>

Xarxes estables i grups de suport	<p>Becoop, grup que reuneix a empreses i emprenedors de diferents sectors de la zona de Villena, concebut com un espai de trobada, formació i suport, amb l'objectiu de publicitar-se conjuntament i fomentar les sinergies i col·laboracions empresarials.</p> <p>TerretUp, més enllà de funcionar com un coworking, també es concep com un espai d'acompanyament, suport mutu i col·laboracions entre empreses socials.</p>
Acompanyament i mentories	Acompanyament i mentories
Pràctiques de consum	
Contractació de serveis a altres cooperatives	La majoria de les cooperatives entrevistades prioritzen contractar a altres cooperatives, del mateix territori i amb valors afins, com una forma de promoure el cooperativisme i l'ESS.
Contractació mancomunada de serveis entre diverses cooperatives	No s'han identificat.
Intercanvi de serveis entre cooperatives	No s'han identificat.
Pràctiques d'oferta	
Desenvolupament puntual de projectes conjunts	<p>Projecte "ImpulsaCultura Proyecta" on participen Makinación, Genion, Impulso, R2 i Nudo Brands, orientat a fomentar el sector cultural i creatiu en la província d'Alacant, amb el suport de FEVECTA.</p> <p>Genion i Makinación estan impulsant un projecte europeu en col·laboració.</p>
Oferiment de serveis integrals de forma continuada	TerretUp és un espai de coworking i plató de TV gestionat per tres cooperatives (cooperativa formada per persones d'Impulso, Genion i Makinación). S'ofereix per al seu ús de forma continuada o per a activitats puntuals.
Pràctiques d'incidència i foment de l'ESS	
Participació en xarxes i òrgans de representació	Les cooperatives entrevistades formen part, algunes d'elles de forma molt activa, en federacions de cooperatives (en el territori valencià i altres com Castilla-La Mancha) i en altres unions sectorials com UCEV.
Foment del cooperativisme i l'ESS	Impulso i Genion desenvolupen una important tasca de foment del cooperativisme. TerretUp es concep com un espai de promoció del cooperativisme i l'ESS.
Participació en projectes sense ànim de lucre i de transformació social	Impulso col·labora amb centres especials d'ocupació, fundacions socials i projectes socioculturals.
Definició de plans i protocols conjunts per desenvolupar i adaptar el model cooperatiu de treball	No s'han identificat.

6. 1. 3. GRUP COOPERATIU IDENTIFICAT

TERRETUP

Any de Formació	2020	Territori	Alacant		
Número d'entitats que formen part					
Dinamització i impuls	Cooperativa creada per persones de tres cooperatives (Genion, Impulso Cooperativo, Makinacción). Aquestes exerceixen un rol d'impuls i lideratge en tant que gestores de l'espai de coworking.	3 cooperatives			
Participació activa	En aquest cas, aquests dos nivells de participació coincideixen en el rol d'usuàries del coworking, entre les quals trobem altres dues cooperatives (Nudo Brands i R2 Innovación), però també altres empreses, una fundació i persones usuàries del coworking i plató de TV.	2 cooperatives			
Participació puntual/satèl·lit		6 empreses 1 fundació 32 persones a títol individual			
Participen entitats que no són cooperatives?	Si , tot i que es prioritza l'entrada de cooperatives, es tracta d'un coworking obert a empreses, entitats socials i persones emprenedores i de l'àmbit cultural i creatiu que necessiten un espai de treball, independentment de la seua fórmula jurídica.				
Són fórmules de l'economia social?	No necessàriament. Tot i que es prioritza l'entrada d'entitats de l'ESS, no es considera un requisit per a poder formar part d'aquest espai de coworking				
Detall de les entitats participants. Cooperatives presents en TerretUp					
Nom	Fórmula jurídica	nº sòcies	Any constitució	Sector/servei	Vol. negoci 2022
Genion	Coop	8	2017	Innovació social i emprendiment	De 200.000 a 299.999 €
Impulso Cooperativo	Coop	40	2016	Promoció cooperativisme de treball	De 700.000 a 999.999 €
Makinacción	Coop	6	2015	Publicitat i comunicació	De 100.000 a 199.999 €
Nudo Brands	Coop	2	2021	Branding i disseny	De 50.000 a 99.999 €
R2 Innovación	Coop	-	-	-	-
A més d'aquestes cooperatives , participen de TerretUp 6 empreses amb altres fórmules jurídiques, 1 fundació i 32 persones a títol individual.					

Diversitat del grup		
Maduració	Formen part entitats amb diferent grau de consolidació?	Sí, amb grans diferències. Tant entre les cooperatives com entre la resta d'empreses presents hi ha antiguitats molt diverses. Cooperatives com Impulso es constituïren en 2016, però vénen d'una trajectòria prèvia iniciada en els noranta.
Intersectorialitat	Formen part entitats amb diferents àmbits de treball? (sector)	És poc intersectorial (comparteixen sector i àmbits de treball). Tant les cooperatives com la resta d'empreses treballen principalment en els sectors de l'emprenedoria social i la comunicació.
Mida	Formen part entitats amb diferent tamany i volum de negoci?	Sí, amb grans diferències. Tant entre les cooperatives com entre la resta d'empreses hi ha volums de negoci molt dispars.
Dinàmiques d'intercooperació		
Espai	Disposen d'un espai físic de referència o compartit?	Sí, es tracta d'un espai de coworking des del qual es busca impulsar l'ESS, el cooperativisme i la intercooperació.
Identitat	Existeix la identificació del grup com a pol cooperatiu?	No explícitament, tot i que el grup és proper al concepte. TerretUp es pensa com un node en Alacant del cooperativisme i l'ESS.
Convivència i suport	Es concep com un espai conjunt on es puguen generar col·laboracions i sinergies, Les cooperatives impulsores donen acompanyament empresarial i fomenten activament la convivència mitjançant activitats com "la paraeta", desdejunis setmanals els dimecres, dinars conjunts una vegada al mes, trobades més informals i lúdiques alguns divendres, etc.	
Consum	Les cooperatives impulsores prioritzen la contractació de serveis a altres cooperatives, de forma que algunes d'elles contacten els serveis d'altres presents en TerretUp.	
Oferta	TerretUp és en si mateix un espai de coworking creat i gestionat per una cooperativa conformada per persones d'altres tres cooperatives. A més, la convivència en el mateix espai ha dut al desenvolupament de projectes entre diverses cooperatives: <ul style="list-style-type: none"> • Projecte "ImpulsaCultura Proyecta" on participen Makinacción, Genion, Impulso, R2 i Nudo Brands, amb el suport de FEVECTA, orientat a fomentar el sector cultural i creatiu en la província d'Alacant. • Genion, Impulso, Makinacción i R2 Inoovación estan impulsant diferents projectes europeus en conjunt (depenent de cada projecte participen unes o altres). 	
Incidència i foment de l'ESS	Des de l'equip gestor de TerretUp s'exerceix un paper d'incidència i foment de l'ESS: <ul style="list-style-type: none"> • Foment del cooperativisme. Les cooperatives impulsores duen a terme una tasca activa de promoció del cooperativisme i la intercooperació en Alacant. • Foment de la intercooperació. S'han obert línies d'intercooperació i vertebració territorial per posar l'espai a disposició del cooperativisme i la federació. • Consell Rector de FEVECTA i CLAMCOOP. Dues de les cooperatives impulsores formen part de l'actual consell rector de FEVECTA i una també de la federació de Castilla-La Mancha. 	
Valors	Es comparteixen valors entre les entitats participants?	Sí, es comparteixen, però no s'han formalitzat. TerretUp es concep com un espai per a empreses amb valors socials, tot i que es tracta d'un espai obert a qualsevol empresa o treballador/a interessada.

Estructura	Existeix una estructura i normes de funcionament?	Sí, existeix però de forma informal. Les tres cooperatives que gestionen l'espai regulen les normes de funcionament, dinamitzen activitats de trobada i ofereixen acompanyament empresarial. Tenen un reglament intern on es determinen les funcions.
Formalització	Les entitats que participen han formalitzat la seua pertinença?	Primer cercle: Cooperativa encarregada de la gestió del coworking. Segon/tercer cercle: Usuàries del coworking, vincle formalitzat en tant que usuàries d'aquest servei.

6. 1. 4. APROXIMACIÓ CAP AL POL

En la ciutat d'Alacant s'identifica únicament a "Terret-up" com a estructura que podria esdevindre un pol cooperatiu per la seua experiència, trajectòria i per l'interés per la intercooperació. En el cas que es vulga potenciar un pol, per tant, es podria donar suport a aquesta iniciativa com a llavor. A més a més, es detecta en la província el nucli de Becoop, però per estar format per molts tipus de fórmules jurídiques es considera menys oportú per a l'impuls d'un pol. No obstant això, podrien formar part junt amb la resta de cooperatives d'un ecosistema cooperatiu que podria funcionar a escala provincial i, amb diferents nodes i xarxes actives, vertebrar l'activitat cooperativa a la província d'Alacant.

A. TerretUp: funcions, potencialitats i particularitats

TerretUp es concebut per part dels seus impulsors com una **experiència propera al que podria ser un "pol cooperatiu"**. Tot i que no es fa un ús explícit d'aquest concepte, sí que es pensa aquest espai en una línia semblant, com un node on puguen confluïr les experiències cooperatives i de l'ESS existents en la ciutat d'Alacant, un espai des del qual promoure el cooperativisme i facilitar la interconnexió entre diferents empreses amb valors socials.

"La intención de TerretUp es que sea como el punto de referencia en Alicante, en la provincia, del cooperativismo y de la economía social. Como un punto de encuentro que, más adelante, pueda servir realmente para (...) poder conocer y traer a más cooperativas y a otros entes de la economía social para generar una red más grande."

Més enllà d'aquest espai de coworking en concret, **Impulso i Genion dediquen una part important del seu treball a promoure el cooperativisme i la intercooperació.** Així, dins dels seus serveis d'assessorament empresarial, promouen la creació de noves cooperatives, impulsen sinergies entre empreses amb valors socials i faciliten ecosistemes d'intercooperació. Aquesta doble funció dóna un caràcter híbrid al grup, ja que per una banda, es potencia la creació de noves entitats i per una altra, la creació de xarxes i estructura.

“Los espacios de coworking para nosotros son los espacios naturales donde se dan los valores del cooperativismo aunque no se llame cooperativa lo que hay ahí dentro (...). Entonces, son espacios donde se da el caldo de cultivo maravilloso para ir creando o asentando nodos o polos o demás, porque no hay que explicar muchas cosas. Están sucediendo los valores en el día a día, son muy cooperativas en su mayor parte.”

Alhora, és important apuntar algunes particularitats d'aquesta experiència sobre les quals caldria treballar si es volguera avançar cap a un projecte de “pol cooperatiu” en un sentit més estricte:

- La participació no es limita a cooperatives, sinó que altres fórmules empresarials tenen una important presència. De fet, es considera que el que vertebra la participació, més que la fórmula jurídica, són els “valors cooperatius” que poden tindre tant cooperatives com altres tipus d'empreses i emprenedors. Més que buscar generar un “pol cooperatiu” conformat per cooperatives d'un mateix territori, es treballa per fomentar ecosistemes de col·laboració on es generen sinergies entre empreses amb valors socials.

“Nosotros pensamos que no tenía sentido poner un filtro ahí estricto, precisamente por lo que os comentaba antes, porque precisamente cualquier persona que entre con ganas de crear o de hacer crecer su proyecto en equipo, la fórmula de la cooperativa es perfecta. Y preguntan, y se pueden asesorar y pueden que en un momento determinado consideren adecuado constituirse como cooperativa.”

- Existeix un lideratge per part de cooperatives referents en l'àmbit de l'assessorament empresarial i la promoció del cooperativisme, les quals gestionen l'espai, aporten metodologies de

treball i exerceixen un lideratge important. Altres cooperatives i agents hi participen en tant que usuàries o consumidores d'uns determinats serveis: espai compartit de treball, activitats de formació i convivència, assessorament i acompanyament empresarial, etc.

B. Necessitats detectades en clau propositiva

Per al foment de l'intercooperació en un sentit més ampli:

- Desenvolupament d'un **mapa o directori web de cooperatives**, que permeta accedir a la informació de forma oberta, àgil i atractiva, podent filtrar la cerca per territori, sector, pertinença a la federació, etc.
- Difondre **referents inspiradors i models d'èxit** en intercooperació. Donar a conèixer entre les cooperatives exemples inspiradors d'altres territoris.
- Fer **difusió i sensibilització sobre cooperativisme**, valors cooperatius i intercooperació, tant entre la ciutadania en general, com en el sí de les mateixes cooperatives. Es considera que de vegades les mateixes persones sòcies o treballadores de les cooperatives desconeixen què implica ser una cooperativa, els seus principis i formes organitzatives a, els tipus de cooperatives que existeixen, altres cooperatives presents en el territori, quins avantatges aporta la intercooperació, etc.

Per a l'impuls d'un pol cooperatiu:

- Disposar d'un **espai compartit**, com és el cas de TerretUp, es considera com un catalitzador clau de la intercooperació.
- **Activitats de trobada** atractives i innovadores, que plantegen la formació i el networking de forma novedosa. Més enllà de compartir un espai, es considera important dinamitzar la convivència amb activitats de relació i generació de xarxa.
- **Figures facilitadores i d'acompanyament**. En relació amb l'anterior, es considera que seria interessant comptar amb algun professional dedicat a fomentar activament la intercooperació, aportant metodologies de treball, acompanyament i arbitratge dels acords.
- **Suport actiu de FEVECTA**. Es considera important que FEVECTA tinga un rol actiu en el foment i acompanyament de la intercooperació, aportant recursos per encetar xarxes de

col·laboració que posteriorment pugui funcionar de manera més independent. Alhora, algunes persones assenyalen la necessitat d'una major flexibilitat i dinamisme en la federació, la qual cosa podria contribuir a una implicació més activa de les cooperatives sòcies i al sorgiment de projectes amb major autonomia.

"Es importante que todo fluya a través de la federación, porque si no al final es un lío y un desastre y no llegas donde puedes llegar. Si que es verdad que hay que buscar esa madurez para que luego, desde la federación, pueden funcionar ciertas estructuras solas. Pero el apoyo de la federación yo creo que es básico. Estar sin la federación al final lo que haces es perder fuerza a nivel global"

C. Potencials nivells d'implicació entre les cooperatives entrevistades:

- **Dinamització i impuls ("primer cercle" o "impuls"):** Impulso, Genion i Makinación, en tant que actuals gestores de l'espai de coworking TerretUp.
- **Participació activa ("segon cercle") / Participació més puntual ("tercer cercle"):** Nudo Brands i R2 Innovación, en tant que cooperatives que ja formen part de TerretUp.

6. 2. CASTELLÓ: UN TEIXIT REDUÏT QUE COMENÇA A ARTICULAR-SE

6. 2. 1. CONTEXT COOPERATIU LOCAL

En el territori de Castelló s'identifiquen, en la dinàmica de mapat, al voltant de 14 cooperatives vinculades als tres valors o criteris determinats com a rellevants per a la promoció de l'economia social i la intercooperació. Dins de les cooperatives identificades i com a primera aproximació al context d'estudi es destaquen les següents característiques:

- Es detecta un desconeixement social sobre el cooperativisme, el qual es relaciona amb l'agricultura o, com a molt, amb temes d'intervenció social. Hi ha projectes col·lectius que no adopten aquesta forma jurídica per desconeixement, però sí que tenen els valors i maneres de funcionar del cooperativisme; i al contrari, cooperatives formals que no acaben de funcionar com a tals.
- També es detecta desconeixement per part de l'administració, per exemple a l'hora de contractar amb clàusules socials o tenint en compte la realitat cooperativa; o fins i tot en els serveis de promoció de l'emprenedoria.
- Aquest desconeixement es dona també per part de les gestories (excepte algunes que són cooperatives o han hagut d'aprendre mitjançant la pràctica per tindre cooperatives com a clientes). El problema s'agreuja perquè de vegades les gestories no cooperatives desaconsellen la fórmula cooperativa.
- Hi ha desconeixement de l'ecosistema cooperatiu entre les mateixes cooperatives i per tant poca col·laboració.
- Amb tot, la major part de les cooperatives entrevistades mostren interès per fer xarxa i conèixer-se. En aquest sentit, es troba a faltar més dinamització per part de FEVECTA a l'àmbit de Castelló. Es detecta certa percepció de centralisme en València.
- Existeix un grup o xarxa d'intercooperació (diverses CTA + una SL). Aquest grup, alhora, està relacionat amb altres agents de l'economia social sota altres formes jurídiques (associacions, cooperatives, grups de consum, etc.). Algunes comparteixen

espai físic (una CTA, una associació en vies de convertir-se en cooperativa de consum i dues associacions de l'àmbit cultural).

- Un altre espai d'intercooperació és el que existeix entre les cooperatives d'educació, a través de la UCEV, amb nivells d'implicació variables. En aquest sentit, també hi ha percepció de centralisme en València.
- Pel que fa a les relacions amb l'entorn, algunes cooperatives també mostren interès a "fer més barri" i interactuar amb altres agents: L'Om (zona Av. València), La Plana-Grans i Menuts (Grupo Reyes, Grup San José Obrero), Transversal (barri Crèmor).
- Destaca també la presència en el territori de cooperatives en sectors interessants i/o estratègics, com el de gestories o el d'electrònica industrial. El primer, pels seus coneixements sobre cooperativisme i pels serveis de caràcter transversal que poden oferir a altres cooperatives, factors que podrien facilitar la intercooperació o la creació/reconversió d'altres empreses amb valors compartits en cooperatives. Respecte al segon, es considera un sector molt innovador i vinculat a la producció industrial, cosa que podria també afavorir l'aparició de projectes d'intercooperació o de cooperatives als sectors productius.
- Per últim, FEVECTA diposa en l'actualitat de dues persones tècniques, després d'un temps amb una estructura local feble amb alguns períodes de poca estabilitat. La seu de FEVECTA és l'espai de trobada puntual de moltes cooperatives, sobretot a través dels cursos de formació que s'hi ofereixen. Els desdjunis cooperatius recentment introduïts també tenen la voluntat d'afavorir el contacte entre el teixit cooperatiu de la ciutat. A més, es tracta d'un espai a peu de carrer amb gran finestral, la qual cosa li atorga una bona visibilitat.

6. 2. 2. PRÀCTIQUES COOPERATIVES DETECTADES¹

Pràctiques de convivència i suport	
Visibilització conjunta	No s'han identificat.
Trobades puntuals i/o periòdiques per fer xarxa i enfortir l'ecosistema	Desdjunis cooperatius i trobades col·lectives amb persones que podrien engegar projectes (Transversal)

1. NO ES TRACTA D'UN LLISTAT EXHAUSTIU DE PRÀCTIQUES D'INTERCOOPERACIÓ, SINÓ D'ALGUNS EXEMPLES IL·LUSTRATIUS ALS QUALS S'HA FET REFERÈNCIA EN LES ENTREVISTES.

Espais compartits de treball	<p>No s'han identificat estrictament espais compartits entre cooperatives.</p> <p>Transversal comparteix espai amb altres entitats de l'economia social, però no són cooperatives. S'ha parlat d'ampliar l'espai (locals annexos) amb Puput, Voravia i El Telar per qüestions econòmiques (compartir despeses), estratègiques (visibilitat, espai per a reunions en el nucli urbà) i de generació de sinergies a través del contacte quotidià. Per diversos motius no s'ha materialitzat, tot i que és un tema que encara interessa.</p>
Activitats freqüents de convivència	No s'han identificat.
Xarxes estables i grups de suport	<p>Trobades, amb una periodicitat variable, entre La Puput, Voravia, El Telar i Transversal, amb intenció de generar algun tipus de xarxa de suport.</p> <p>Les cooperatives d'educació també estan vinculades a través de la UCEV.</p> <p>L'Om va participar en una associació que es va crear arran de la introducció de les aules de 2 anys en les escoles públiques.</p>
Acompanyament i mentories	Experiència de Betacoop, cooperativa d'empresadores impulsada per FEVECTA. Nova Gestió s'encarregava de la part d'assessoria.
Pràctiques de consum	
Contractació de serveis a altres cooperatives	Es dona en algunes cooperatives, però no està consolidat (hi ha interès, però també desconeixement de la realitat cooperativa local). L'àmbit més consolidat en aquest sentit és el de la comunicació/disseny.
Contractació mancomunada de serveis entre diverses cooperatives	No s'han identificat.
Intercanvi de serveis entre cooperatives	Fem Lliga! desenvolupada per Transversal és una aplicació per a facilitar l'intercanvi de recursos entre entitats de l'economia social.
Pràctiques d'oferta	
Desenvolupament puntual de projectes conjunts	<p>Licitació Transversal-Voravia relacionada amb la participació en temes d'urbanisme a Castelló; oferta de Planifica per al mateix projecte, amb una cooperativa de València.</p> <p>Projecte Transversal-Voravia de pati coeducatiu a Benassal.</p> <p>Estudi Transversal-Puput (quan eren Mineral) sobre consum agroecològic per a l'Ajuntament de Castelló.</p>
Oferiment de serveis integrals de forma continuada	No s'han identificat en l'actualitat. Hi ha interès per posar en marxa algun dispositiu de promoció, acompanyament i intercooperació per a projectes d'ESS per part de La Puput, Voravia, El Telar i Transversal.

Pràctiques d'incidència i foment de l'ESS	
Participació en xarxes i òrgans de representació	<p>La majoria de les entrevistades són sòcies de FEVECTA, però no hi tenen un paper actiu, excepte Joanrojeski. Alguna ha abandonat la Federació perquè no li trobaven utilitat.</p> <p>Transversal, d'altra banda, participa activament en la Xarxa per l'Economia Alternativa i Solidària del País Valencià (XEAS-PV)</p>
Foment del cooperativisme i l'ESS	<p>Mapa Tornallom per a la identificació i visibilització de l'ESS al PV: Transversal és aixadeta en les comarques del nord (entrevistadora de projectes candidats a convertir-se en punt del mapa, d'acord amb 15 criteris de l'ESS).</p> <p>Transversal va impulsar la primera Mostra d'Economia Social i Solidària de Castelló (Benloc, 2021), que va rebre suport econòmic de FEVECTA, entre d'altres. En 2022, la Conselleria de Cooperativisme i la Diputació de Castelló van impulsar una segona edició, que va coordinar Transversal. En aquesta edició, va participar també la Puput encarregant-se de la comunicació; en les paradetes i taules rodones van participar diverses cooperatives de la província: La Lluna, l'Om, Offset Trail...</p> <p>Reunions Puput-Voravia-El Telar-Transversal per a posar en marxa algun dispositiu de promoció del cooperativisme i l'ESS a Castelló, en el context del PERTE d'economia social (2023).</p>
Participació en projectes sense ànim de lucre i de transformació social	<p>La Puput està molt vinculada al feminisme, sobretot a través del Festival Tremenda i estan impulsant una xarxa de dones creadores.</p> <p>Joanrojeski forma part de La Exprimidora, associació de dissenyadors i dissenyadores de Castelló.</p> <p>Les cooperatives d'educació L'Om i La Plana (escola Grans i Menuts) tenen interès per vincular-se més als barris a on estan ubicades. La Plana ha realitzat algunes accions solidàries a l'escola, en col·laboració amb ONGs locals.</p> <p>Transversal col·labora habitualment amb la resta d'entitats amb qui comparteix local i altres de Castelló, com el Grup per la Recerca de la Memòria Històrica; i més puntualment amb altres entitats del món de la cultura crítica, el sindicalisme, l'antiracisme i el moviment veïnal. Impuls per part de Transversal de la Xarxa per la Transició Energètica Justa i el projecte Castelló Ciutat Cuidadora (xarxa d'iniciatives relacionades amb les cures).</p>
Definició de plans i protocols conjunts per desenvolupar i adaptar el model cooperatiu de treball	<p>No s'han detectat, però sí que es mostra interès per generar algun espai virtual per a compartir aquest tipus d'informacions i/o inquietuds.</p>

6. 2. 3. GRUP COOPERATIU IDENTIFICAT

GRUP SENSE NOM

Any de Formació	2022	Territori	Castelló		
Número d'entitats que formen part					
Dinamització i impuls	Transversal		1		
Participació activa	La Puput, Voravia, El Telar		3		
Participació puntual/satèl·lit	Joanrojeski (estan més actives en Tanda en València i altres xarxes professionals de Castelló)		1		
Participen entitats que no són cooperatives?	Si				
Són fórmules de l'economia social?	Si (societat laboral)				
Detall de les entitats participants					
Nom	Fòrmula jurídica	nº sòcies	Any constitució	Sector/servei	Vol. negoci 2022
Transversal	CTA	6	2016	Dinamització comunitària	100.000-199.999
La Puput ²	CTA	2	2022*	Comunicació i disseny gràfic i disseny web	20.000-49.999
Voravia	CTA	2	2018	Arquitectura i urbanisme	20.000-49.999
El Telar ³	Societat laboral	2	2021	Consultoria social	-
Joanrojeski ⁴	CTA	5	2010-2011	Disseny gràfic, disseny de producte i web	200.000-299.999
Diversitat del grup					
Maduració	Formen part entitats amb diferent grau de consolidació?	Si, amb grans diferències (5-10 o més anys)			

2. ABANS, LES DUES SÒCIES DE LA PUPUT FORMAVEN PART DE LA COOPERATIVA MINERAL GRAFICS.

3. EL TELAR NO VA PODER PARTICIPAR A L'ENTREVISTA, PERÒ FORMA PART ACTIVA D'AQUEST GRUP.

4. JOANROJESKI NO HA PARTICIPAT EN LES TROBADES QUE S'HAN FET PER A POSAR EN MARXA ALGUN DIPOSITIU DE PROMOCIÓ DE L'ESS I INTERCOOPERACIÓ, PERQUÈ JA ESTAN ACTIUS EN EL POL TANDA DE VALÈNCIA, PERÒ ÉS UNA ENTITAT PROPERA, AMB QUI S'HAN DONAT ALGUNES COL·LABORACIONS, I PER AIXÒ SE'LS VA CONVIDAR A LA MATEIXA ENTREVISTA GRUPAL. ÉS L'ENTITAT QUE CONSIDEREM, DE MOMENT, EN UN CERCLE MÉS PUNTUAL, SENSE QUE AIXÒ SIGNIFIQUE QUE NO PUGUEN ADOPTAR UNA POSICIÓ MÉS CENTRAL EN UN FUTUR.

Intersectorialitat	Formen part entitats amb diferents àmbits de treball? (sector)	Sí, és bastant intersectorial. (es comparteixen sectors però hi ha diversitat): dues entitats de disseny/comunicació, una d'arquitectura, una consultoria d'innovació social i una altra de dinamització comunitària des de diferents àmbits, alguns dels quals coincideixen amb els de les altres entitats. A més, els diferents àmbits es consideren molt complementaris i fàcilment combinables.
Mida	Formen part entitats amb diferent tamany i volum de negoci?	Sí, però amb diferències poc rellevants.
Dinàmiques d'intercooperació		
Espai	Disposen d'un espai físic de referència o compartit?	No de moment. Es mostra interès per compartir espai. Les entitats han arribat, fins i tot, a visitar un local. La cooperativa Transversal ja comparteix un amb altres entitats de l'ESS no cooperatives.
Identitat	Existeix la identificació del grup com a pol cooperatiu?	Està en construcció. No té nom, ni definició de missió, visió, etc. Però sí certa identitat de grup, d'entitats que comparteixen certs valors de transformació social, ecologia, etc. i volen fer coses juntes, enfortir-se mútuament. Són valors que a més es comparteixen amb altres entitats amb les quals tenen relació, tot i que no formen part del grup ni adopten la fórmula cooperativa.
Convivència i suport	<p>A partir dels desdijuns cooperatius impulsats per Transversal, s'han anat fent reunions, sobretot a partir de l'oportunitat de presentar alguna proposta de dispositiu de foment del cooperativisme al PERTE d'economia social. Es considera interessant el model de Tanda i durant l'entrevista es manifesta interès per visitar-lo i conèixer-lo millor.</p> <p>Entre les entitats del pol també col·laboren si algú ho necessita i ho demana. Per exemple, per a desenvolupar l'aplicació Fem Lliga! de Transversal, les altres entitats van col·laborant registrant-se i provant la ferramenta.</p>	
Consum	<ul style="list-style-type: none"> • Contractació de serveis a cooperatives: es dona entre totes les entitats participants, però hi ha prou de marge per a reforçar aquesta pràctica. • Mancomunar serveis entre cooperatives: no, tot i que s'ha estat parlant de la possibilitat de compartir un espai físic, amb la possibilitat d'obrir-lo també a altres entitats. 	
Oferta	<ul style="list-style-type: none"> • Producció compartida de projectes i serveis amb continuïtat: de moment no, però s'ha estat contemplant la possibilitat de posar en marxa algun dispositiu de promoció i acompanyament de projectes cooperatius, amb possibilitat d'espai de treball comú. • Producció compartida de projectes i serveis puntualment: s'han donat aquest tipus de col·laboració entre totes les entitats, sempre amb combinacions de dos en dos (descrites a l'apartat de pràctiques de cooperació) 	
Solidaritat	Totes les entitats que formen part del grup realitzen pràctiques de solidaritat. i col·laboren amb altres entitats locals en temes de cultura crítica, feminismes, anti-racisme, memòria històrica o diversitat funcional (descrites en l'apartat general sobre pràctiques d'intercooperació). Però, en la majoria d'ocasions, no ho fan com a pol, sinó com a entitats individuals.	

Incidència i foment de l'ESS	<ul style="list-style-type: none"> • Participació en xarxes de l'ESS: Joanrojeski actiu en FEVECTA; Transversal i la Puput també són sòcies de FEVECTA. Voravia formava part de FEVECTA però ja no. Transversal activa en XEAS-PV i Tornallom. El Telar formava part d'AESAL de manera activa, fins a la dissolució d'aquesta. • Posada en marxa d'algun dispositiu de promoció del cooperativisme i l'ESS a Castelló, en el context del PERTE d'economia social (2023) • Mostra d'Economia Social i Solidària de Castelló: participació de la majoria d'elles en les dues edicions de la MESS (2021 i 2022) i col·laboració Transversal-Puput en l'organització de la segona edició.
Valors	<p>Es comparteixen valors entre les entitats participants?</p> <p>Sí, es comparteixen, però no s'han formalitzat. No s'ha parlat formalment dels valors, però algunes persones es coneixien dels moviments socials, i amb altres van coincidir en activitats o projectes relacionats justament amb alguns d'aquests valors que comparteixen.</p>
Estructura	<p>Existeix una estructura i normes de funcionament?</p> <p>No, no existeix una estructura i unes normes. Durant l'entrevista s'identifica la necessitat d'alguna figura coordinadora que ajude a impulsar aquest treball inicial, evitant la dispersió i contribuint a avançar entre trobada i trobada.</p>
Formalització	<p>Les entitats que participen han formalitzat la seua pertinença?</p> <p>No hi ha una estructura, i per tant no hi ha una formalització del paper o grau d'implicació de cadascuna.</p> <p>El procés d'accés és totalment informal. No hi ha moltes cooperatives a Castelló, i la quantitat es limita més si centrem la mirada en aquelles amb un interès alt per l'aterrament territorial, la reciprocitat i la democràcia interna. El grup actual es va conformar per invitació de Transversal.</p>

6. 2. 4. APROXIMACIÓ CAP AL POL

De les entrevistes realitzades, podem observar que l'ecosistema cooperatiu al municipi és feble i les experiències d'intercooperació molt incipients. A banda existeix un desconeixement important entre les mateixes cooperatives que són alienes a altres experiències que cohabituen al seu context. En canvi, es donen algunes circumstàncies interessants que podrien esdevindre palanques per a impulsar l'economia social i les pràctiques d'intercooperació que s'associen a elles. De fet, la mateixa intercooperació pot convertir-se en una estratègia clau en l'eixample i enfortiment de l'ecosistema.

Si bé no s'han detectat xarxes consolidades d'intercooperació, sí que existeixen algunes pràctiques incipients més o menys exitoses i molta predisposició per bona part de les cooperatives analitzades. A més, l'ecosistema detectat, encara que incipient, mostra certa diversitat

que pot ser molt interessant per afavorir la creació d'un teixit o pol cooperatiu dinàmic.

En aquest sentit, a iniciativa de la cooperativa Transversal, un grup de cooperatives i una societat laboral han iniciat contactes per enfortir-se mútuament, explorar la possibilitat de mutualitzar serveis o recursos (per exemple, compartir local de treball). També s'ha arribat a valorar la possibilitat d'estudiar les potencialitats de posar en marxa algun tipus de dispositiu de promoció de l'economia social que funcione de manera complementària a la tasca que ja ve realitzant FEVECTA.

El grup es mostra disposat a integrar en les seues dinàmiques d'intercooperació a altres cooperatives del territori. El principal obstacle és la manca de temps i recursos per a dinamitzar el grup i donar-li el necessari impuls inicial: definir una identitat i uns objectius comuns, establir estratègies per a aconseguir-los, etc., amb el conseqüent perill de desmobilització progressiva.

D'altra banda, l'experiència de Betacoop (la cooperativa d'emprenedoria impulsada per FEVECTA mitjançant un conveni amb l'Ajuntament de Castelló) es valora, en general, com a positiva, ja que va permetre la creació de noves cooperatives en un espai de treball compartit, facilitant la convivència quotidiana i l'ajuda mútua. Aquesta experiència s'ha vist, de moment, interrompuda. També es consideraria necessari, en cas de reprendre's, generar algun espai per a la continuïtat i consolidació de les cooperatives creades.

Més enllà de l'àmbit estricte de les CTA, hi ha un nombre considerable d'espais de relació i interacció entre cooperatives i altres projectes sota diferents fórmules jurídiques, com associacions, persones autònomes o societats limitades, que comparteixen alguns dels valors del cooperativisme o que fins i tot podrien arribar a ser-ho si conegueren millor el model o es facilitara la seua transformació. Aquests contactes es donen, sobretot, en àmbits com la cultura, la comunicació o la intervenció social. Les cooperatives del grup esmentat al principi tenen llaços importants amb aquestes entitats, bé a través de xarxes associatives professionals o bé perquè comparteixen local amb algunes d'elles.

Per a la generació d'un pol cooperatiu a Castelló, doncs, considerem interessant facilitar en primer lloc l'enfortiment de l'ecosistema i, de manera complementària, afavorir la consolidació del nucli detectat com a espai d'intercooperació, ampliar-lo en la mesura d'allò possible. D'aquesta manera, un ecosistema més ric podria provocar la creació de noves oportunitats d'intercooperació i la consolidació del nucli observat podria atraure altres projectes del territori cap a les fórmules cooperatives i el treball intercooperatiu.

A. Necessitats detectades en clau propositiva

Per al foment de l'intercooperació en un sentit més ample:

- Fer **difusió i sensibilització sobre cooperativisme**, cal difusió del model cooperatiu a l'àmbit social, administració, gestories o l'àmbit educatiu, entre d'altres.
- **Ampliació de l'ecosistema** cooperatiu. Es detecta una percepció d'alguna manera negativa sobre la fortalesa de l'ecosistema cooperatiu al municipi. El mateix provoca desincentivació de les noves entitats per constituir-se amb la forma jurídica cooperativa. S'entén imprescindible engrandir i consolidar l'ecosistema cooperatiu per afavorir les dinàmiques d'intercooperació.
- Fomentar les **trobades estables i dinamitzades** (generals i temàtiques...), que servirien per a generar confiança, detectar necessitats compartides, etc.
- Suport actiu de **FEVECTA** aterrat al territori. El suport de FEVECTA es considera per part de les entrevistades com a clau per a desenvolupar els mecanismes d'intercooperació i dinamitzar l'ampliació de l'ecosistema. Algunes persones perceben cert centralisme per part de la federació.

Per a l'impuls d'un pol cooperatiu:

- Comptar amb un **espai de trobada** més o menys estable:
 - A curt termini, espai esporàdic per trobar-se, fer **networking**, conèixer-se, generar confiança i suport mutu, explorar necessitats compartides potencialment mutualitzables o possibilitats de projectes conjunts.
 - A mitjà termini, un **espai físic** compartit es valora molt interessant per a generar sinergies basades en el contacte quotidià; algunes nomenen Betacoop com a exemple (en procés de reformulació) i la necessitat de donar-li continuïtat en la consolidació dels projectes que ixen d'un espai així (fase de consolidació i sorgiment de projectes d'intercooperació)
- Es consideraria útil un **espai digital** per a compartir informació i demanar-se ajuda, resoldre dubtes concrets, etc. També possible núvol comú (recursos i ferramentes compartides, per definir).

- **Recursos per a la coordinació** del pol cooperatiu. Es troba fonamental poder disposar d'una figura alliberada per a les tasques de dinamització o coordinació del possible pol. Algunes cooperatives estan d'acord en destinar hores, sobretot si es veu avanç i objectius/resultats clars, però consideren necessària eixa figura coordinadora per a no perdre el fil entre reunions, donar continuïtat al treball i garantir l'avanç.

B. Nivells d'implicació:

De les cooperatives entrevistades, es podria fer aquesta primera aproximació:

- **Dinamització i impuls (primer nivell):** Puput, Voravia, Transversal (+ El Telar, societat laboral).
- **Participació activa (segon nivell):** Joanrojeski (es podria acabar integrant en el primer nivell quan es concrete un poc més), L'Om (adaptant horaris a les necessitats de l'àmbit educatiu), Bambando Turismo, Nova Gestió (i potser les 7-8 cooperatives per a les quals treballen).
- **Participació més puntual (tercer nivell):** Planifica (amb experiència en projectes en col·laboració fora del món cooperatiu), Bisbe Climent, Equip Electronics (amb possibilitats d'estudiar més implicació).

Les entitats que formen part del grup estan disposades a obrir el grup a altres cooperatives de la ciutat, sense uns requisits mínims de manera de funcionar (més enllà que no siga vertical) o de tipus de cooperatives amb les quals col·laborar. L'únic límit o línia roja serien les violències i comptar amb algun protocol o previsió per a evitar-les, com els masclismes, actituds agressives, transfòbia, racisme... incloent altres més subtils com alçar la veu, imposar-se o acaparar espais, siguen físics o participatius.

Aquest pol podria incloure altres entitats de l'ESS de Castelló que no són CTA, com per exemple L'Ovella Negra (cooperativa de consum), La Llauradora (grup promotor d'una cooperativa d'habitatge en cessió d'ús), Margalló (grup de consum), l'Oficina de Vida Independent (de moment, associació, explorant la via de cooperativa de persones usuàries)... Aquestes iniciatives nomenades tenen vincles estrets amb algunes de les persones que formen part de les cooperatives del pol.

6. 3. VALÈNCIA: ENTRE LES EXPERIÈNCIES HISTÒRIQUES I L'EMERGÈNCIA DE NOVES XARXES

6. 3. 1. CONTEXT COOPERATIU LOCAL

En el territori de València s'identifiquen, en la dinàmica de mapat, al voltant de 37 cooperatives vinculades als tres valors o criteris determinats com a rellevants per a la promoció de l'economia social i la intercooperació. Dins de les cooperatives identificades i com a primera aproximació al context d'estudi es destaquen les següents característiques:

- València, i la seua àrea metropolitana, compten amb el **context més ampli i dens del teixit de cooperatives de treball associat a la Comunitat Valenciana**. Aquesta concentració suposa una gran diversitat d'entitats pel que fa als sectors, mides i nivells de consolidació, fet que es manifesta també en les diferents posicions de les agents dins del mapa.
- Com a **trets característics compartits** que poden suposar dinàmiques o caracterització dins del mapa s'identifiquen:
 - **Cooperatives amb forta consolidació (més de 30 anys d'experiència)**, que responen a dos models principals: cooperatives que provenen d'un **projecte familiar o personal** com Grupo LEX o Covalser; les quals principalment són proveïdores de serveis a altres cooperatives; i cooperatives amb una **mida important tant en treballadores com en volum de negoci** com Caixa Popular o Sercoval. Dins d'aquest segon segment, destaquen les cooperatives educatives, que representen un dels sectors amb més rellevància dins de la Federació. Aquest conjunt presenta les estructures d'intercooperació més formals i amb major trajectòria, destacant UCEV (Unió de Cooperatives d'Ensenyament d'àmbit autonòmic) i AKOE (cooperativa de 2n grau de cooperatives educatives a València).
 - **Cooperatives amb menys de 10 anys d'experiència i estructures petites** (menys de 10 sòcies treballadores), però amb una clara voluntat de transformació i arrelament al context. S'aproximen a la intercooperació de forma menys estructurada i identifiquen fortes limita-

cions de temps o recursos per a la seua promoció. En aquest conjunt destaca Grup Tanda (sense una estructura formal, on participen 12 entitats) amb la intenció de constituir un grup de suport que consolide les entitats a més de compartir projectes. En aquest conjunt de cooperatives més joves, sembla especialment interessant la intercooperació intergeneracional o amb cooperatives més consolidades, que donen suport i acompanyen, tot i que en moltes ocasions per qüestions de l'activitat específica o sector les cooperatives referents no es localitzen al mateix territori.

- Tot i la concentració i diversitat també es comparteix la identificació de **limitacions per trobar opcions cooperatives que cobrisquen els serveis o necessitats requerides**. Aquest fet dificulta la generació de consums i contractacions dins del cooperativisme, suposant una barrera a la generació d'un mercat integral d'economia social i dinàmiques fortes d'intercooperació, principalment en integració vertical de sectors.
- Durant les entrevistes es fa incidència en l'oportunitat de recuperar **l'esperit cooperativista dels anys 70, per la dimensió i potencial transformador** que assoliren les pràctiques d'intercooperació en aquell moment. Es referencien Consum, Florida o Caixa Popular com a hereus d'aquell moment d'efervescència, així com la importància de connectar amb altres fórmules cooperatives com les de consum, habitatge o elèctriques.
- Per últim, València és el territori on FEVECTA té una major presència i reconeixement, donat que la seu central i la majoria del cos tècnic de la federació es troba localitzat a la ciutat. Aquesta centralitat potencia un relat i sentiment de pertinença major que a altres territoris, fomentat per exemple perquè la ciutat és seu de l'assemblea anual de la federació. D'altra banda, la posició de representació de tot el territori suposa una major dificultat per impulsar accions de caràcter territorial més acotat, donat que els seus tècnics han d'atendre a tot el territori del País Valencià.

Intercanvi de serveis entre cooperatives	<p>Relació de reciprocitat Xicoteta Energia - Coop. elèctrica de Meliana, intercanvien coneixements específics del seu sector per capacitar ambdues cooperatives i enfortir el sector.</p> <p>"Som coop" sèrie documental de Barret Films, genera una relació de benefici mutu entre aquesta i les cooperatives participants pels intangibles generats com promoció o millora de la comunicació dels projectes empresarials. El projecte es finança i es fa possible amb el suport de FEVECTA i la GVA.</p>
Pràctiques d'oferta	
Desenvolupament puntual de projectes conjunts	<p>Projectes d'innovació social i urbana, programa promogut per l'Ajuntament de València, ha suposat una oportunitat per a molts projectes d'intercooperació: Domèstiques lab, Juga Patraix, La Masovera, Crit, La barana...</p> <p>Projectes puntuals entre cooperatives de Tanda, es col·labora per complementar serveis i millorar el producte: Joanrojeski-Granissat (campanyes integrals), Carpe-Makea (producció d'esdeveniment)...</p> <p>Compra pública Xicoteta Energia-Som Energia. Convocatòria per promocionar la contractació col·lectiva de la instal·lació de plaques fotovoltaïques.</p> <p>UTE - ARREL (Crearqcio, Carpe, el Rogle i Fent Estudi) per desenvolupar una assistència tècnica a la GVA i aconseguir la solvència econòmica i tècnica necessària.</p>
Ofertament de serveis integrals de forma continuada	<p>Terreta Serveis Socials, cooperativa de segon grau impulsada per SERCOVAL junt amb Macrosad, una empresa d'Andalusia, amb l'objectiu de poder competir dins del seu sector amb multinacionals.</p> <p>Domèstiques, iniciativa de Crearqció i el Rogle. Laboratori de recerca i impuls del cooperativisme d'habitatge en cessió d'ús al País Valencià.</p>
Pràctiques d'incidència i foment de l'ESS	
Participació en xarxes i òrgans de representació	<p>Les cooperatives entrevistades en general, participen o han participat, molt activament dels òrgans de representació de FEVECTA o UCEV (en el cas de les educatives).</p> <p>A més, part del grup Tanda, lidera i impulsa la Xarxa per l'economia alternativa i solidària del País Valencià (XEAS-PV).</p>
Foment del cooperativisme i l'ESS	<p>Grup suport tècnic FECOVI. Les cooperatives vinculades al cooperativisme d'habitatge (Carpe, Crearqció i el Rogle) participen d'un conveni amb la federació de coops d'habitatge per impulsar i promocionar el model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús al País Valencià.</p>
Participació en projectes sense ànim de lucre i de transformació social	No detectades directament al treball de camp.
Definició de plan i protocols conjunts per desenvolupar i adaptar el model cooperatiu de treball	<p>Grup TANDA, tot i que es troba sense consolidar, presenta la voluntat de compartir la redacció de documents interns de cada cooperativa per poder generar aprenentatges compartits i una aproximació estratègica conjunta que permetgui guiar el model.</p>

6. 3. 3. GRUP COOPERATIU IDENTIFICAT

Dins de les diferents experiències d'intercooperació que es constitueixen en grups o xarxes se selecciona Tanda per a la seua anàlisi més exhaustiva. Aquesta decisió atén, d'una banda, a la motivació pròpia d'aquest treball, que surt del grup; però d'altra banda, s'entén que la iniciativa presenta un interès particular, ja que és l'única identificada dins de les cooperatives més joves del mapa (menys de 10 anys) amb un caràcter intersectorial. Per últim, aquest treball suposa una oportunitat particular de formalitzar el coneixement i informació disponible sobre el mateix, a més de promocionar la reflexió interna del grup, donat el seu estat inicial i la falta de constitució formal.

TANDA

Any de Formació	2021	Territori	València		
Número d'entitats que formen part					
Dinamització i impuls	El Rogle, La Dula, Fent Estudi, Carpe, Joan Rojeski, Crearqció, Makea, Barret, Massa Salvatge, Cendra, Granissat, La Repartidora		12		
Participació activa	No es treballa en aquest nivell.				
Participació puntual/satèl·lit	S'identifiquen almenys 15 cooperatives de l'àmbit territorial que no formen part de Tanda però amb les quals s'estableixen relacions d'intercooperació.		15		
Participen entitats que no són cooperatives?	Sí				
Són fórmules de l'economia social?	Sí				
Detall de les entitats participants					
Nom	Fòrmula jurídica	nº sòcies	Any constitució	Sector/servei	Vol. negoci 2022
El Rogle	coop.v.	6	2015	Sociologia, advocacia i mediació	200.000-299.999€
La Dula	coop.v.	3	2021 ³	Acció comunitària i inversió social	50.000- 99.000€
Carpe	coop.v.	3	2018	Arquitectura i urbanisme	50.000- 99.000€

3. LA DULA ES CONSTITUEIX COM A COOPERATIVA EN 2021 PERÒ FUNCIONA DES DE L'ANY 2013 AMB ALTRES FÓRMULES JURÍDIQUES.

Fent Estudi	coop.v.	3	2015	Arquitectura i estratègies col·laboratives	50.000- 99.000€
Creació	coop.v.	4	2016	Disseny gràfic, disseny de producte i web	100.000€-199.999€
Joan Rojeski	coop.v.	5	2011	Disseny gràfic, web i disseny de producte	200.000-299.999€
Makea	coop.v.	2	2022 ⁴	Disseny obert i reutilització	100.000€-199.999€
Massa Salvatge	coop.v.	3	2021	Pedagogia, cultura y política	50.000- 99.000€
Granissat	coop.v.	5	2017	Comunicació i disseny	200.000-299.999€
Barret films	coop.v.	5	2015 ⁵	Productora documental	100.000€-199.999€
La Repartidora	coop.v.	3 ⁶	-	Llibreria i espai d'aprenentatge	-
Cendra	coop.v.	-	-	Editorial	-

4. MAKEA ES CONSTITUEIX COM A ASSOCIACIÓ EN 2008. EN 2022 SE TRANSFORMEN EN LA COOPERATIVA MAKEA TU VIDA.

5. BARRET ES CONSTITUEIX COM A ASSOCIACIÓ EN 2005. LA FÓRMULA COOPERATIVA ACTUAL ÉS UNA RECONVERSIÓ D'UNA SL FUNDADA AL 208.

6. LA REPARTIDORA ES TROBA CONSTITUÏDA COM A ASSOCIACIÓ. PER ESTABLIR LA COMPARTIVA AMB LA RESTA D'ENTITATS ES REFLEXA EL NOMBRE DE PERSONES TREBALLADORES, I NO EL D'ASSOCIATES.

Diversitat del grup		
Maduració	Formen part entitats amb diferent grau de consolidació?	Sí, amb grans diferències (5-10 o més anys) Tot i això, destacar que moltes de les cooperatives de Tanda provenen d'estructures col·lectives prèvies, normalment associacions sense ànim de lucre, per la qual cosa els projectes tenen major nivell de consolidació que les cooperatives que actualment els donen suport.
Intersectorialitat	Formen part entitats amb diferents àmbits de treball? (sector)	Sí, és bastant intersectorial. (es comparteixen sectors però hi ha diversitat). Tot i que les cooperatives de Tanda pertanyen a sectors i activitats diverses fins al moment s'han perfilat dues línies temàtiques de forma més clara: Cooperatives vinculades al disseny i les indústries creatives i cooperatives que treballen en qüestions urbanes o pel dret a la ciutat i l'habitatge. Apareixen altres temàtiques d'interès com la gestió i promoció d'espais compartits.
Mida	Formen part entitats amb diferent tamany i volum de negoci?	Sí, però amb diferències poc rellevants. Totes les entitats de TANDA són micropymes amb menys de 10 persones sòcies. Tal com s'observa a la taula els volums de negoci es relacionen amb el número de sòcies amb proporcions semblants.

Dinàmiques d'intercooperació		
Espai	Disposen d'un espai físic de referència o compartit?	No , tot i que algunes de les cooperatives impulsen projectes d'espai col·lectiu amb potencialitat per ser-ho: EPPS de Makea o Espai comú de la Repartidora.
Identitat	Existeix la identificació del grup com a pol cooperatiu?	No formalment , tot i que el grup és proper al concepte i pot tendir cap a la consolidació d'un pol a la ciutat de València
Convivència i suport	Espai de cures i suport mutu entre cooperatives. Pràctica fundacional de Tanda, sense formalització concreta en una activitat cíclica. S'identifiquen àrees d'aprenentatges creuats, consolidació empresarial, formacions compartides o desenvolupament col·legiat de documents o ferramentes per a la consolidació.	
Consum	<ul style="list-style-type: none"> • Contractació de serveis. • Intercanvi i benefici mutu. Som coop. Treball de Barret films, en la qual participen algunes de les cooperatives, es genera una relació de benefici mutu pels intangibles generats com promoció o millora de la comunicació dels projectes empresarials. 	
Oferta	<p>Principal motor actualment de les dinàmiques d'intercooperació al grup. S'identifiquen les següents modalitats:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projectes compartits, en molts casos com a consolidació de relacions prèvies de consum/contractació entre les cooperatives. • Xarxa de professionals de confiança per flexibilitzar les estructures i produir col·laboracions puntuals entre cooperatives que comparteixen sectors o activitats professionals. • Nous serveis col·legiats com el cas de Domèstiques, entre El Rogle i Crearqció. 	
Incidència i foment de l'ESS	<p>Vinculades als valors de Tanda com a xarxa d'intercooperació que persegueix la transformació social del context en el qual s'insereix. Com a exemples concrets destaca:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Som coop. Sèrie documental de Barret Films (on participen coops del grup) per visibilitzar empreses cooperatives que treballen en reptes socials i col·lectius. • Impuls de XEAS PV. Moltes de les entitats de Tanda també són participants i impulsores d'aquest altre espai. • Consell Rector de FEVECTA. Dues cooperatives formen part de l'actual consell rector de la federació i totes elles estan actualment federades. • Grup suport tècnic FECOVI. Les cooperatives vinculades al cooperativisme d'habitatge participen d'un conveni amb la federació de coops d'habitatge per impulsar i promocionar el model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús al País Valencià. 	
Valors	Es comparteixen valors entre les entitats participants?	Sí, es comparteixen, i s'ha iniciat la seua formalització. Es treballa inicialment en un decàleg dels valors compartits de Tanda, però està en procés d'elaboració.
Estructura	Existeix una estructura i normes de funcionament?	No, no existeix una estructura i unes normes. Durant l'entrevista s'identifica l'oportunitat d'estructurar el grup i el seu funcionament per encaminar-se cap a la consolidació, millorar el seu funcionament i facilitar la participació de totes les entitats.
Formalització	Les entitats que participen han formalitzat la seua pertinença?	No, tot i que s'identifica com un grup amb participants estables no s'ha formalitzat i es planteja la possibilitat de convidar noves entitats a participar.

6. 3. 4. APROXIMACIONS CAP AL POL A LA CIUTAT DE VALÈNCIA

Tal com s'apunta a l'apartat inicial i com il·lustra la quantitat d'exemples i casuístiques identificades al treball de camp, València es caracteritza per ser el territori amb major diversitat i densitat, tant de cooperatives com de relacions d'intercooperació. És per això que l'aproximació cap als pols d'intercooperació podria promocionar-se de forma més ampla sota un model d'ecosistema local d'intercooperació, com a principal estratègia de FEVECTA.

Una de les claus identificades durant el treball de camp és que l'èxit dels grups o estructures més formals d'intercooperació recau en gran mesura en la concreció dels objectius, la resposta clara als interessos de les entitats participants i la promoció des de l'afinitat o els objectius compartits. Així, en el cas de València, tot i que el cas d'estudi en detall ha estat Tanda, per la seua adscripció inicial a la idea de pol cooperatiu, s'entén que les accions de promoció de la intercooperació impulsades des de FEVECTA haurien de reconèixer i donar cabuda a iniciatives consolidades com les cooperatives de 2n grau d'AKOE o Terreta Serveis Socials, les quals poden ser claus en la generació de referents i processos d'acompanyament amb iniciatives més joves.

En aquest sentit, s'entén que la resposta de l'estructura territorial de FEVECTA cap al context podria desenvolupar-se amb el suport del grup existent identificat per a la seua constitució com a projecte pilot de pol cooperatiu, sense perdre de vista la necessitat de dinamització i recerca de noves oportunitats o noves xarxes que pogueren esdevindre pols. Els diferents pols actuarien com a nodes dins de l'ecosistema territorial i compartirien amb la Federació el rol promotor o d'impuls de les relacions amb l'ecosistema.

A continuació destaquem les principals oportunitats d'ampliar la concepció del pol cooperatiu a l'ecosistema d'intercooperació local:

- a. Reconèixer aquelles experiències ja consolidades al territori, així com la seua potencialitat per extraure aprenentatges i generar referents propers.
- b. Ser més flexible per acollir la diversitat aproximant la intercooperació a tota mena de cooperatives federades i no sols a aquelles més convençudes del seu potencial transformador.
- c. Tenir capacitat d'acollir cooperatives que no participen de cap pol, però poden intercooperar puntualment, gràcies a la seua participació en un ecosistema de relacions més ampli (tot i que no tan sostingut en el temps).

- d. Possibilitat de promoure relacions entre els pols que sorgisquen en el territori establint relacions de reciprocitat entre estructures o relacions intergeneracionals.
- e. Mantenir el rol de referència de la ciutat de València per consolidar l'economia social i solidària i la seua importància enfront d'altres agents del territori.

A. Necessitats detectades en clau propositiva

Per al foment de l'intercooperació en un sentit més ampli:

- **Ampliar els espais de participació a FEVECTA** com a estructura prèvia que acull a totes les cooperatives. La federació pot esdevindre l'espai per divulgar i promocionar noves relacions d'afinitat i consolidació de relacions entorn dels valors cooperatius.
- **Accions de promoció i comunicació del valor** o potencialitat de la intercooperació a les cooperatives, tant per la seua natura de valor cooperatiu com per la seua potencialitat per generar valor empresarial.
Garantir que aquesta comunicació arriba també a l'interior de les cooperatives de major mida o aquelles que es troben en un procés de relleu generacional per garantir el sosteniment de les relacions.
- **Generar un mapat o directori amb informació rellevant** que visibilitze les cooperatives del context. El consum o contractació a cooperatives es concep com el primer nivell d'intercooperació i aquell que més interés desperta, per la qual cosa pot suposar un catalitzador de relacions més estables. A més, la promoció d'aquest nivell pot concebre's en clau estratègica per a la generació d'un mercat social integralment cooperatiu.
- **Generar referents i consolidar l'economia social**, visibilitzar les bones pràctiques i promocionar els referents, tant històrics com presents, que ajuden a visibilitzar i exemplificar les potencialitats de la intercooperació.

Per a l'impuls d'un pol cooperatiu:

Tot i l'aproximació en clau d'ecosistema més ampli proposada s'entén que la promoció i consolidació de nous pols cooperatius a l'ecosistema és d'especial interès per tal de garantir una xarxa diversa i densa de nodes, on les cooperatives amb més mida i nivell de consolidació puguen participar (tenint en compte que suposarà una estratègia de consolidació de l'economia social i solidària com a model productiu).

S'identifiquen les següents necessitats, expressades en clau propositiva durant les entrevistes:

Necessitat organitzatives:

- **Compromís i transparència** entre les entitats sòcies, i entre les entitats i la federació. Establir de forma clara l'estructura d'organització i la relació entre les entitats que formen part. També el grau d'implicació i/o compromisos que adquireix FEVECTA amb la promoció del Pol.
- **Aportació de temps** per part de les cooperatives i bona planificació del treball per ser operatives i poder organitzar-se, principalment en la fase de constitució i impuls. Diverses cooperatives destaquen la necessitat de fer viable la coordinació d'aquest treball compartit amb la seua activitat.
- **Identificació de temàtiques, valors o interessos compartits.** Definir i consensuar el caràcter, motivació i objectius del Pol cooperatiu, per tal que totes les entitats participants siguin coneixedores.
- **Aspiració a una estructura resilient**, que tinga la capacitat d'adaptar-se a les realitats del context i no depenga de lideratges efímers o informals. Establir des de l'inici les possibilitats d'acollir a noves entitats i estar obert a oportunitats o reptes del context.

Recursos o coneixements necessaris:

- **Canals de comunicació i intercanvi** d'aprenentatges, per tal de garantir la gestió democràtica i horitzontal del Pol. Identificar a més, quina documentació o informació es pot i ha de ser compartida en el sí de l'estructura per generar recursos compartits i facilitar la gestió tant del Pol com de les entitats que el conformen.
- **Recursos tècnics de facilitació per a la dinamització** i la gestió quotidiana de les activitats del pol. Gestionar un perfil de secretaria tècnica i captació de recursos, mitjançant hores alliberades en alguna de les entitats del Pol o un recurs extern.
- **Formació i consolidació de les entitats que formen el Pol.** Es detecta que l'impuls i la consolidació del possible Pol passa per l'estabilitat de les entitats que l'impulsen i la consolidació de l'estructura col·lectiva. Així serà clau capacitar les entitats i les persones en els processos d'autoorganització, gestió col·lectiva i de relació amb altres.

7. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

7. 1. CONCLUSIONS DE L'ESTUDI

Aquest estudi ha permés realitzar una aproximació a la realitat i les potencialitats d'intercooperació a Alacant, Castelló i València. Així, a partir del treball de camp s'han observat les diferents pràctiques d'intercooperació que es donen de diferents maneres als territoris analitzats. La mostra observada s'ha realitzat mitjançant un mapa d'entitats cooperatives proclius a aquestes pràctiques¹. Per això la mostra emprada no radiografia la totalitat dels teixits cooperatius a cada territori, sinó que detecta les diferents pràctiques d'intercooperació freqüents i aquelles potencialitats que s'han detectat per afavorir un desenvolupament d'aquestes.

Els resultats mostren l'existència de diversitat de pràctiques d'intercooperació, amb diferents graus de consolidació. Al mateix temps, es troben diferències rellevants entre els teixits cooperatius locals proclius a la intercooperació que, al seu temps, són condició de possibilitat de l'existència de les anteriors i, per tant, de l'impuls del model de pols cooperatius.

Així, a **Alacant** es troba un teixit no excessivament nombrós però fort i articulat, amb una part molt consolidada i madura, i altra incipient. Impulsen i estructuren de manera conjunta diferents pràctiques d'intercooperació consolidades.

Mentrestant, a **València** s'ha trobat un teixit més ample. També es donen dos blocs diferenciats pel que fa a l'estructura i dimensió de les entitats, però, a diferència d'Alacant, sense molta interrelació entre ambdós. Per una banda, un bloc de cooperatives molt consolidades amb unes dinàmiques singulars i amb uns volums de treball elevats, que presenten pràctiques ben estructurades i amb trajectòria. I per altra, un conjunt d'entitats en general de menys de deu anys d'antiguitat i amb pràctiques d'intercooperació amb cert grau d'articulació però una estructura novençana.

Per la seua banda, a **Castelló** hi ha un teixit cooperatiu poc nombrós encara que amb certa diversitat, amb voluntat per generar sinergies i desenvolupar els canals d'intercooperació, però es tracta encara d'un teixit poc madur i sense molta articulació.

Si s'analitzen les característiques de les cooperatives proclius a la intercooperació, de manera individualitzada es troba que:

- Són en general joves (menys de 10 anys) i menudes (menys de 10 jornades completes de treball). En contrast, destaquen algunes de gran mida amb més de 40 jornades i més d'1 milió de facturació anual.

1. RESPECTE A LES ENTITATS COOPERATIVES PROCLINES A LA INTERCOOPERACIÓ S'HAN DETECTAT 12 A ALACANT, 37 A VALÈNCIA I 14 A CASTELLÓ.

- La tendència de les cooperatives és de creixement. Tant en el volum de treball generat, de 411 a 731 jornades des de 2019, com en el de facturació, on dues de cada tres cooperatives han augmentat en l'escala d'ingressos proposada.

A més, si s'atén les pràctiques d'intercooperació de les cooperatives, es pot afirmar que aquestes encara tenen recorregut de millora al context valencià:

- La proporció de despesa en béns i serveis al món cooperatiu està per davall del 25% de mitja.
- No es detecten molts exemples de despesa mancomunada. Només el 30% de les cooperatives ho practiquen d'alguna manera.
- La pràctica quantitativament més consolidada és, potser, la de treballar per a altres cooperatives, per a les quals el 40% de les analitzades realitzen més del 10% del seu treball.
- Les pràctiques d'intercooperació orientades a l'oferta són habituals per al voltant del 25% de les cooperatives.

S'observa, en general, un grau de desenvolupament estructural baix dels nodes d'intercooperació detectats als territoris valencians amb algunes excepcions que mostren, al contrari, unes pràctiques molt organitzades, com per exemple els grups detectats a Alacant. En aquest context, les cooperatives d'educació constitueixen una particularitat territorial ja que es troben fortament articulades i constitueixen una sectorial activa a FEVECTA, fet que demostra la potencialitat de treballar de forma sostinguda i estratègica.

L'articulació, coordinació o interrelació entre les diferents experiències, territoris i nodes, no està desenvolupada, encara que sí que es detecten algunes temptatives inicials. En aquest sentit, FEVECTA mostra la capacitat de generar una certa articulació i configuració estratègica entre els diferents teixits analitzats. Per altra banda, es dóna una manca de categorització, sistematització i reflexió teòrica de les pràctiques desenvolupades. Per exemple, entre la diversitat de pràctiques d'intercooperació, algunes amb un alt grau de consolidació, cap s'autopercep dins de cap marc d'intercooperació concret com poguera ser, per exemple, el de pol o ecosistema cooperatiu. Per açò, una vegada detectades les diferents pràctiques i observades a la llum de la revisió bibliogràfica feta, s'ha proposat una sistematització de les mateixes en relació amb la finalitat d'aquestes. La mateixa ha facilitat l'anàlisi de les fortaleses i febleses que s'exposen al present informe i,

al mateix temps, podrà atorgar un marc valencià propi que permetrà entendre les relacions d'intercooperació que es donen al territori.

Apunts sobre les pràctiques d'intercooperació detectades:

PRÀCTIQUES

Pràctiques de convivència i suport	Es donen diferents graus de consolidació d'aquest tipus de pràctiques segons el territori. Si bé a Alacant es troben fortament desenvolupades, identificant-se pràctiques molt diverses en aquest sentit; i a València també es troben experiències intenses i interessants encara que no d'una manera tan estesa; a Castelló només s'observen algunes experiències puntuals.
Pràctiques de consum	Molt esteses les pràctiques de contractació dins de l'economia social. És a dir, la prioritització de la contractació de productes o serveis generats per altres cooperatives. D'altres experiències com ara la mancomunització de despesa o l'intercanvi de treball només s'observen alguns exemples puntuals amb poc desenvolupament.
Pràctiques d'oferta	Pràctiques molt esteses de manera generalitzada dins dels ecosistemes cooperatius analitzats. El seu grau de desenvolupament és coherent amb les dinàmiques característiques de cada territori.
Pràctiques d'incidència i foment de l'ES	Principalment mitjançant l'afiliació i participació en FEVECTA. A més es detecten diverses iniciatives dins de tots els ecosistemes cooperatius observats, encara que sense suposar una tasca principal d'aquests. L'excepció seria Castelló on s'han identificat múltiples iniciatives adreçades a la incidència.

En fi, entre les diferents pràctiques analitzades s'han trobat algunes agrupacions estables localitzades, amb concentració d'entitats i amb voluntat de permanència. També s'han detectat pràctiques d'intercooperació dins d'un marc distribuït, és a dir, més puntual i desconnectat.

La intercooperació és una realitat al territori valencià analitzat, però, amb l'excepció de l'àmbit educatiu en la zona de València, l'articulació entre els diferents ecosistemes detectats i la visió estratègica comuna és una qüestió en què encara s'ha d'incidir, i on el paper de la Federació pot ser essencial. A més, si bé trobem certa homogeneïtat en les pràctiques desenvolupades, la diversitat entre els teixits cooperatius analitzats comporta que el marc d'actuació per enfortir i desenvolupar les estructures d'intercooperació hagen d'enfocar-se des d'una visió territorial concreta.

A. Fevecta. Una figura clau en la dinamització de la intercooperació

Una vegada feta l'aproximació als ecosistemes cooperatius proclius a la intercooperació, s'observa que el paper de FEVECTA en la constitució i l'aparició d'aquests ha sigut, en moltes ocasions, clau. Per exemple en el suport a l'impuls de Becoop o Terretup a Alacant; en l'articulació de les cooperatives educatives a València; o a l'experiència de Betacoop a Castelló que impulsaren i gestionaren. La seua posició d'entitat representativa, la disponibilitat de recursos i la capacitat de desplegar-se territorialment la fan un agent fonamental per al desenvolupament d'ecosistemes cooperatius estables i l'acompanyament o promoció de noves formes no presents al territori com ara els pols cooperatius.

Tanmateix, no en tots els territoris es percep la seua presència de la mateixa manera. A més, algunes de les iniciatives d'impuls de la intercooperació efectuades no han assolit el grau d'èxit i suport esperat per part d'algunes les entitats cooperatives. Atesos els rols que pren la Federació en l'impuls d'iniciatives, es fa servir una analogia amb la relació institució-ciutadania descrita a la literatura de processos de participació. Ajuda a il·lustrar els diferents graus de profunditat en els vincles i les aspiracions que aquest treball conclou que s'haurien d'assolir.

- a. **Informació.** La Federació treballa de forma autònoma i en solitari i rendeix comptes o informa les seues sòcies.
- b. **Consulta.** La Federació té en compte i consulta a les seues sòcies en les decisions o els processos.
- c. **Coproducció.** La Federació i les seues sòcies col·laboren de manera formal, transparent i evitant desequilibris per definir accions, projectes, funcionament, etc.
- d. **Autoorganització.** Les cooperatives es poden organitzar de forma autònoma i impulsar projectes, accions, etc.

Aquesta distinció permet, en funció del context i de les necessitats, adaptar el grau de governança i els lideratges per a l'impuls i consolidació de diferents iniciatives que es generen des de l'estructura de FEVECTA. En el cas de la intercooperació, per la seua definició, és clau avançar cap al tercer nivell, on es genera un paper més actiu per les dues parts, així com pràctiques de diàleg, empoderament i construcció compartida. Ampliar, per tant, els espais de participació en l'estructura de la Federació, també pel que fa a la promoció d'iniciatives. Avançar cap a un teixit cooperatiu més democratitzat esdevé un repte en què FEVECTA té la capacitat de ser un agent clau.

Per finalitzar, es reprèn una reflexió sobre el context de partida d'aquest treball. L'estudi se centra en les cooperatives com a entitats subjecte de la intercooperació i en FEVECTA com a entitat representativa, aglutinadora i impulsora. Tot i això, el treball ha demostrat com, a banda d'aquests, en les dinàmiques d'intercooperació intervenen altres agents com: altres fórmules jurídiques d'estructures econòmiques i de treball (sector privat), institucions i administracions de diferent nivell (sector públic), iniciatives d'economia social i solidària independents o enxarxades (societat civil), entitats del tercer sector, centres de coneixement i de formació, etc.

La promoció de diàleg entre agents actius s'ha demostrat com a clau per avançar en l'enfortiment del teixit cooperatiu. Aquest, requereix espais d'intercanvi i governança, que permeten generar objectius compartits i equilibrar posicionaments i accions. En aquest mapa, FEVECTA té la capacitat de ser un agent clau i promotor als territoris, en tant que és un dels agents de l'economia social amb més poder i reconeixement. Reconèixer aquesta posició i exercir un lideratge democratitzador serà clau per a la promoció i desenvolupament de les recomanacions proposades a aquest estudi.

B. De l'ecosistema al pol cooperatiu. Les palanques i oportunitats per a la intercooperació

S'ha vist que el teixit cooperatiu dels tres municipis analitzats és divers i respon a uns patrons, en bona part, compartits. Motiu que ha permès sistematitzar les pràctiques d'intercooperació observades. Al mateix temps, el grau de desenvolupament d'aquestes respon al de consolidació dels diferents territoris. Els seus contextos diferenciats condicionen el tipus d'intercooperació practicada, així com l'estructuració i la seua estabilitat.

Alhora, s'han trobat diferents potencialitats per a la intercooperació als tres municipis d'estudi. La voluntat i dinamisme de l'ecosistema de Castelló; la consolidació i mixtura al d'Alacant; i la diversitat del de la ciutat de València; comporten fortaleses per continuar treballant. A continuació identifiquem les conclusions clau:

- Es detecten **tres ecosistemes d'intercooperació (un per municipi) què, donat el cas, podrien reforçar les seues pràctiques i esdevindre pols cooperatius estables**. Això afavoriria la consolidació i institucionalització de les pràctiques d'intercooperació i, per tant, ajudaria a eixamplar els ecosistemes cooperatius, a generar nous relats i referents que consoliden el model, i a generar nodes estables des dels quals fomentar una major estructuració del cooperativisme valencià.

- Els tres nodes detectats (TerretUp a Alacant, Tanda a València i un grup incipient de cooperatives amb afinitat a Castelló) comparteixen una idea fonamental que és la de **generar, fomentar o consolidar espais amb certa estabilitat**. Tant a Alacant com a Castelló, en aquest sentit, s'indica la importància de compartir un espai físic des d'on generar sinergies que fomenten les pràctiques d'intercooperació. Si bé a València no s'expressa la necessitat d'un lloc físic, sí que s'aspira a la consolidació d'una "estructura resilient" que denota la necessitat de fomentar espais des dels quals es generen dinàmiques de quotidianitat que faciliten la intercooperació.
- A tots els territoris s'observa la **importància de configurar nous relats** que inspiren l'expansió i dinamització del teixit cooperatiu. També, i de manera relacionada, l'estratègia de promoció haurà de considerar com a fórmula d'intercooperació a incentivar aquelles **pràctiques amb entitats d'economia social que inclouen entitats sense personalitat jurídica cooperativa**. Tot i que no és objecte directe de l'estructura de FEVECTA, aquestes relacions més enllà del cooperativisme, on es comparteixen valors i principis, en molts casos esdevenen fonamentals en el desenvolupament dels ecosistemes cooperatius.
- Des dels territoris es considera necessari fixar fórmules d'intercooperació amb possibilitat d'un retorn econòmic que evite la precarització de les persones sòcies-treballadores. Sobretot pel que respecta a les cooperatives amb menys volum de treball o no tan consolidades, però no només. La **dificultat de disposar de borses d'hores no productives per a fomentar els canals d'intercooperació** s'ha reflectit com una barrera important.

Per concloure, s'observen uns ecosistemes cooperatius amb diferents graus de consolidació, però amb una pulsó per continuar desenvolupant les pràctiques d'intercooperació que s'han observat. Les entitats entrevistades les han considerat estratègiques per a la consolidació i desenvolupament d'aquestes. Si bé, com s'indicava, les diversitats que es detecten als municipis aconsellen uns ritmes i suports diferenciats que permeten acompanyar als ecosistemes segons les seues necessitats. Per a això cal, entre altres coses, afavorir la coproducció de les diferents ferramentes que la Federació pugui facilitar i activar algunes dinàmiques proclius a la consolidació dels tres ecosistemes nomenats que podrien consolidar-se com a "pols cooperatius".

7. 2. RECOMANACIONS CAP AL DESENVOLUPAMENT DE TERRITORIS COOPERATIUS

En aquest apartat s'arreglen dos nivells de recomanacions: d'una banda, aquelles que es relacionen directament amb l'estructura territorial de FEVECTA, amb recomanacions per a la seua evolució o reforç com a nodes territorials de promoció de l'economia social arrelada i pràctiques d'intercooperació. D'altra banda, aquelles encaminades a la promoció concreta del model de pol cooperatiu, entenent que aquest no es troba implantat al País Valencià, però que resulta d'interés per la seua capacitat de formalitzar i enfortir les relacions d'intercooperació ja iniciades als territoris.

A. Sobre l'estructura territorial de FEVECTA

L'objectiu principal d'aquest primer conjunt de recomanacions, com s'ha enunciat, és el d'encaminar i reforçar l'estructura territorial de la Federació per atendre millor les cooperatives vinculades a cadascuna de les seus territorials i les necessitats identificades per promocionar la intercooperació.

Tal com s'explicita a les conclusions de l'informe, s'entén que les estratègies vinculades a la promoció de la intercooperació arrelada a un territori concret són clau com a primer pas per potenciar estructures més estables, com són els pols cooperatius. Per això, el primer conjunt de recomanacions recull qüestions d'organització o del paper que les seus territorials de la Federació poden acollir per potenciar-la. A més, la promoció d'un ecosistema cooperatiu arreplega la necessitat d'una visió estratègica que posicione el cooperativisme com una realitat forta i reconeguda als territoris.

S'identifiquen les següents claus que la reformulació de l'estructura hauria d'atendre:

- a. Incorporar un **rol actiu i de diàleg** que es relacione amb el context directament per coproduir les iniciatives o accions vinculades a la intercooperació
- b. **Adaptar l'estructura i organigrama** de les seus territorials per tal de cobrir noves necessitats tècniques, garantint la implantació territorial.
- c. **Millorar la comunicació i la transparència** amb les entitats del territori, visibilitzant de forma clara les oportunitats que els recursos territorials suposen per al teixit local, pel que fa al

suport tècnic, els espais i metodologies disponibles o els canals de participació o consulta.

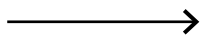
- d. Promocionar la **flexibilitat i l'obertura de les seus territorials**, o altres espais de referència, com a espai de trobada i arrelament del cooperativisme al context local.

Sobre aquestes reflexions s'articulen les següents recomanacions o propostes concretes que podrien acompanyar el canvi o enfortiment d'aquesta nova visió:

- **Generar una estratègia compartida i dotada econòmicament per a cada territori.** S'identifica com clau la generació d'una mirada estratègica per promocionar i enfortir els ecosistemes cooperatius als territoris. La definició d'una estratègia podria ser la primera acció coproduïda amb les cooperatives del territori compartint, per tant, els objectius i les accions proposades.
- **Perfil tècnic de dinamització del territori** encarregat de coordinar i desenvolupar l'estratègia. Aquest perfil s'entén clau per superar les relacions d'interés particular de les cooperatives i ser capaç de proposar noves relacions i oportunitats, per exemple intergeneracionals o intersectorials. El perfil mediador podrà també acompanyar els processos de coproducció de les iniciatives vinculades a la intercooperació, a més d'atendre les idees i innovacions nascudes des de les cooperatives per tal de canalitzar-les.
- **Mapat d'agents i visibilització** del teixit, per tal de donar a conèixer i posar en valor el cooperativisme en cada territori. Aquest procés de visibilització ha de tenir una triple finalitat: internament per tal de reconèixer les cooperatives del territori i convidar-les als espais de coproducció de les accions territorials; també en l'àmbit intern promocionar el reconeixement i la generació de sinergies entre les cooperatives del territori, sota objectius compartits; i finalment, externament com a pràctica de promoció i posicionament en el context.
- **Sistematització i transmissió de bones pràctiques.** Durant la recerca es determina rellevant ser capaços de compartir bones pràctiques entorn de la intercooperació, amb l'objectiu de generar una millor cultura de col·laboració entre les cooperatives, així com referents propers que motiven la resta del teixit. A més, la sistematització, documentació i difusió de les pràctiques és una estratègia per la democratització dels aprenentatges generats al si de la Federació.

- **Accions de formació i espais de trobada.** L'enfortiment de l'ecosistema requerirà, d'una banda, nous coneixements i capacitat de les persones que l'impulsen, i d'altra, de la promoció d'espais de trobada o intercanvi que enfortisquen les relacions. L'àmbit de la formació és una de les fortaleses de l'estructura de FEVECTA i pot ser un espai clau per alinear-se amb els objectius de promoció de la intercooperació. Ampliar les propostes formatives i promocionar l'activació del teixit al voltant d'elles suposa un espai d'oportunitat per alinear ambdues línies de treball de la Federació.

Finalment, s'apunta un repte en relació amb el canvi organitzacional proposat. Existeix una possible barrera a superar pel que fa a la promoció d'una major implicació de les cooperatives en les estructures territorials. Tal com s'ha identificat prèviament, moltes de les organitzacions són petites empreses, amb limitació de recursos. Així, la poca disponibilitat de temps i la necessitat de participar en dinàmiques que generen un retorn sobre el projecte propi són clau. Per això, en el moment de promocionar una major implicació de les cooperatives, caldrà garantir que no es generen desigualtats o barreres d'accés als espais promoguts. Serà clau plantejar la possibilitat d'equilibrar els recursos o responsabilitats, inclús contemplar la retribució o compensació de despeses o quotes a aquelles cooperatives amb dedicació.

Referent promoció ecosistemes territorials: *Sants Barri Cooperatiu (2009, col·laboració entre la Federació i la cooperativa La Ciutat Invisible)*. <https://sants.coop/>

Les experiències revisades d'altres territoris mostren com la implicació de les federacions tendeixen a ser en iniciatives de caire ecosistèmic i no tant d'espais concrets o projectes pilot. El cas del barri de Sants a Barcelona suposa un dels principals referents de l'estat espanyol on s'articula un teixit cooperatiu fort localitzat.

B. Sobre la promoció i implantació del model de pols cooperatius

Els pols cooperatius, com s'ha apuntat, són iniciatives concretes impulsades des d'un conjunt de cooperatives. Són, per tant, una pràctica d'autoorganització i enfortiment del teixit existent. Aquest treball constata que no és una fórmula implementada al territori valencià, tot i que, sembla un model d'interés per potenciar i formalitzar la intercooperació. Té les característiques per a ser una eina complementària a les ja existents i encaminada a arrelar i enfortir les estructures territorials de l'economia social.

Les recomanacions que es desenvolupen a continuació relacionen aquesta potencialitat de promocionar i implantar el model amb el paper què podria emprendre o liderar la Federació a través de la seua estructura o amb accions concretes. Identifiquem tres estratègies:

1. **Acompanyar la consolidació de casos pilot presents als territoris.** Les iniciatives identificades i analitzades en cada ciutat tenen potencial per esdevenir projectes pilot de pols cooperatius a la Comunitat Valenciana. Així la Federació podria tenir un rol de suport a aquelles iniciatives d'autoorganització que es donen des de les cooperatives per consolidar diferents casos pilot. Les necessitats en cada cas són diverses, però es comparteixen demandes de facilitació i accés a recursos tècnics, econòmics o d'interlocució amb altres agents. Definir aquestes necessitats i les oportunitats de col·laboració amb les cooperatives impulsores serà clau per a garantir l'efectivitat de les mesures.
2. **Impulsar iniciatives estratègiques** en aquells sectors, territoris d'interés o espais que suposen oportunitats concretes. FE-VECTA pot fer seu el model i actuar com a entitat promotora, amb accions que impulsen la generació de grups promotors de cooperatives en nous territoris o sectors estratègics, però també la mediació per a obtenir espais físics que potencialment pogueren acollir un nou pol. De forma transversal s'han identificat durant el treball possibles àmbits o sectors amb interès on promocionar la intercooperació:
 - Sectors clau on enfortit el cooperativisme de treball com les cures o les indústries creatives. A més, es detecta l'oportunitat de continuar treballant en ensenyament en Alacant i Castelló per potenciar la seua condició de sector capdavanter.
 - Sectors on promocionar la relació amb altres models cooperatius i promocionar la integració vertical de sectors cooperatius com la transició ecosocial, l'habitatge o l'alimentació.
 - Sectors complementaris que generen serveis necessaris per a l'impuls dels pols: assessories, tècniques de dinamització i projectes o entitats de finançament.

3. **Difusió, comunicació del model i activació del teixit cooperatiu.** La generació de relats en positiu, la visibilització del valor aportat a les entitats que participen dels pols cooperatius i la difusió del model suposa una línia d'acció complementària a l'impuls i el suport que pot recaure i desenvolupar-se amb lideratge per part de FEVECTA. Nodrir la cultura cooperativa del teixit i la societat en general s'ha identificat com clau per potenciar les iniciatives i augmentar el seu èxit.

***Referent impuls de nous models cooperatius:** Base Viva, Plan de Impulso de la Red Valenciana de Viviendas e Infraestructuras Sociales Cooperativas (2019). (Col·laboració entre FECOVI i la GVA per a la promoció del model d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús). S'incorpora el treball de FECOVI en Base Viva com a exemple del treball per impulsar un model cooperatiu no present al territori valencià per part d'una federació. Tot i que el nivell de consolidació del model, no ha estat el desitjat, es destaquen les estratègies de col·laboració entre la federació, l'administració pública i els grups promotors per impulsar el model. Base Viva visibilitza d'altra banda, el repte de promocionar un teixit resilient i la necessitat de recursos de dinamització i impuls per fer-ho possible.*

